

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2019

Mgr. Lucie Božková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Operace Spojenecká síla ve vybraných českých
denících**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Lucie Božková

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: PhDr. Vlastimil Nečas, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 4. 2019

Mgr. Lucie Božková

Bibliografický záznam

Božková, Lucie. *Operace Spojenecká síla ve vybraných českých denících*. Praha, 2019. 79 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vlastimil Nečas, Ph.D.

Rozsah práce: 115 842 znaků včetně mezer.

Anotace

V diplomové práci *Operace Spojenecká síla ve vybraných českých denících* se věnuji zastoupení tématu o leteckých útocích NATO v roce 1999 na bývalou Svazovou republiku Jugoslávii (Operaci Spojenecká síla) ve vybraných českých denících.

V práci se věnuji účinkům a vlivu médií, rámcům, nastolování agendy. Z důvodu celistvosti tématu přidávám kapitolu ke kosovské krizi, která osvětluje zahájení leteckých útoků.

Dále se zaměřuji především na odborné studie s tematikou válečného zpravodajství. Dominantním tématem těchto článků je zahraniční mediální pokrytí války v Kosovu. Ve výstupech odborníků se hlavně věnuji jejich volbě a způsobu analýzy, o které poté opírám analýzu vlastní. Jako metodu pro vlastní zkoumání jsem zvolila kvantitativní obsahovou analýzu.

Prvním obdobím zkoumání je období bombardování (24. 3. 1999–10. 6. 1999). Cílem analýzy je zjistit, jakou pozornost věnovaly deníky MF Dnes, Hospodářské noviny, Právo a Blesk Operaci Spojenecká síla. Dále se zaměřuji na umístění článků, mediální zdroje a též zastoupení témat a aktérů.

Druhým obdobím zkoumání je od 11. 6. 1999, tedy od dne ukončení leteckých útoků, až do 1. 6. 2018. Zde sleduji vývoj pozornosti tématu ve vybraných denících.

Analýzu vyhodnocuji jako celek, za všechny deníky a též je porovnávám mezi sebou.

Annotation

In my thesis *Operation 'Allied Force' in Selected Czech Daily Newspapers* I am tracing the representation of the topic - NATO's air strikes in the former Federal Republic of Yugoslavia (the so called Operation 'Allied Force') in 1999 in selected Czech Daily Newspapers.

I am observing the effects, media's impact, frames and agenda setting. To support the integrity of the topic I added a chapter about the Kosovo crisis which enlightens the initiation of the air attacks.

Furthermore, and mainly I am focusing on professional studies dealing with military news. The dominant theme of these articles is the foreign media coverage of the Kosovo War. In the experts' outputs I predominantly center on their choosing and the method of analysis, on which

I then base my analysis on. I decided to use the method of the quantitative content analysis for my own research.

The first period of exploration is the bombing period (March 24, 1999 - June 10, 1999). Here the aim of my analysis is to find out what attention have the daily newspapers MF Dnes, Hospodářské noviny, Právo and Blesk paid to the Operation 'Allied Force'. In addition, I followed the placement of the articles, media resources and also the presentation of topics and actors.

The second period of my investigation starts with June 11, 1999, the day after the air attacks, and ends with June 1, 2018. Here I follow the evolution of the selected newspapers' attention drawn to the topic.

I evaluated the analysis as a whole for all the selected newspapers and compared all the selected daily newspapers with each other.

Klíčová slova

Operace Spojenecká síla, letecké útoky, bombardování, NATO, Svazová republika Jugoslávie (SRJ), Srbsko, Kosovo, Slobodan Milošević, kvantitativní obsahová analýza

Keywords

Operation Allied Force, air strikes, bombing, NATO, Federal Republic of Yugoslavia, Serbia, Kosovo, Slobodan Milošević, quantitative content analysis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Vlastimilu Nečasovi, Ph.D., za všechny čas spojený s vedením mé práce, za odborné rady a cenné komentáře. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, především svému muži Ondřeji Božkovi, za veškerou podporu.

Obsah

Úvod.....	3
Změny oproti schváleným tezím.....	5
1. Vliv, dopad a účinky činnosti médií.....	6
1.1. Dopad médií - model kultivační a model etnografický.....	6
1.2. Etapy vnímání a zkoumání síly účinku médií na příjemce.....	7
1.3. Účinky médií – teorie.....	9
2. Nastolování agendy.....	13
2.1. Nastolování agendy - vývoj.....	14
2.2. Stupně nastolování agendy a analýza.....	15
2.3. Termín vypíchnutí.....	16
3. Rámce.....	18
4. Gatekeeping a mediální rutina.....	21
5. Shrnutí kosovské krize.....	23
6. Rešerše studií zabývajících se válečným zpravodajstvím se zaměřením na válku v Kosovu a bombardování.....	26
7. Metodologie výzkumu.....	32
7.1. Cíl výzkumu.....	32
7.2. Typ výzkumu - kvantitativní obsahová analýza.....	32
7.3. Výzkumné otázky.....	33
7.4. Definice výběrového souboru.....	46
7.4.1. Ohraničení obsahu.....	47
7.4.2. Ohraničení časové.....	48
7.5. Konstrukce výběrového souboru.....	48
7.6. Kódovací arch, kódování.....	49
8. Vyhodnocení výzkumu a interpretace výsledku.....	50
Závěr.....	61

Summary	64
Literatura	68
Internetové zdroje.....	74
Teze diplomové práce	76
Seznam zkratek	79

Úvod

Svoji diplomovou práci jsem nazvala Operace Spojenecká síla ve vybraných českých denících. Cílem mé práce je pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumat, jak vybrané české celostátní tištěné deníky v roce 1999 reflektovaly Operaci Spojenecká síla, tedy letecké útoky NATO na bývalou Svazovou republiku Jugoslávii (dále také SRJ). Výsledkem analýzy by mělo být prozkoumání a porovnání počtu článků, rozdílů v tématech, zdrojích a aktérech v denících MF Dnes, Hospodářské noviny, Právo a Blesk v době bombardování, to je od 24. 3. 1999 do 10. 6. 1999. Období po skončení bombardování až do 1. 6. 2018 hodlám sledovat ve vybraných médiích pomocí počtu jejich článků.

Při volbě tématu sehrál velkou úlohu můj osobní zájem o oblast Balkánu. V rámci předchozího studia jsem se také věnovala obdobnému období i oblasti, ale z pohledu oboru mezinárodních vztahů. V diplomové práci s názvem „Česko-řecká iniciativa – návrh na řešení konfliktu v Kosovu“ jsem se zaměřila na historický vývoj kosovské krize, události a postoje českých politiků, politiků z Řecka, USA, Německa, Spojeného království, Francie a dalších zemí. Při psaní výše uvedené práce jsem nejednou přemýšlela o tom, jak uchopit téma z jiného úhlu, často jsem uvažovala nad tím, jak danou situaci prezentovala česká média, konkrétně deníky. Díky studiu mediálních studií jsem mohla analýzu provést. Dalším impulzem bylo i blížící se 20. výročí bombardování SRJ.

Práce je rozdělena do osmi částí. V první části odůvodním potřebu změnu tezí. V části druhé se budu zabývat vlivem, účinky a dopadem médií. Bez podložení těchto témat by byly analýzy médií bezpředmětné.

Výzkumníci analyzující zpravodajství často sledují rámce i možnou míru vzájemného ovlivňování mezi médii a vládou. Z tohoto důvodu zakomponuji i kapitoly věnující se nastolování agendy a rámcům. Nastolováním agendy a rámcům se budu věnovat v kapitolách 2 a 3.

Podstatnou součástí výzkumu je práce s informacemi a jejich selekce. Z tohoto důvodu nastíním i otázku gatekeepingu a mediální rutiny v kapitole 4.

Pro výše uvedené kapitoly hodlám čerpat mimo jiné z následujících odborných publikací: *Agenda-setting: teoretické přístupy* od Markéty Škodové a kolektivu, *The SAGE handbook of political communication* od Holli A. Semetkové a Margaret Scammellové. Podklad

k rámcům a rámování budu čerpat převážně z publikace *Framing public life: perspectives on media and our understanding of the social world* od autorů Stephena D. Reese, Oscara H. Gandyho a Augusta E. Granta. Dále také z odborného výstupu Holli A. Semetkové a Patti M. Valkenburgové *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*.

V kapitole páté nastíním historické souvislosti vedoucí ke spuštění bombardování Svazové republiky Jugoslávie. Z důvodu komplexnosti zařadím také informace o Česko-řecké iniciativě, která mimo jiné odráží postoj českých politiků a diplomatů k bombardování. Podklad pro tuto kapitolu hodlám čerpat převážně z publikace od Miroslava Šestáka *Dějiny jihoslovanských zemí*, publikace *Daň z krve* od Jiřího Dienstbiera a také z knihy Václava Štěpánka *Jugoslávie, Srbsko, Kosovo: kosovská otázka ve 20. století*.

V šesté kapitole zpracuji rešerši studií věnovanou kosovské válce a válečnému zpravodajství. Studie budou odrazovým můstkem pro moji kvantitativní obsahovou analýzu. Pozornost hodlám věnovat např. výzkumu J. Yanga: *Toward a Psychology of Framing Effects. Political Behavior*, článku Roselly Savaresové *Infosuasion in European Newspapers; A Case Study on the War in Kosovo*, také kapitolám publikace Holli A. Semetkové a Margaret Scamellové *The SAGE handbook of political communication* či článku A. G. Nikolaeva *Images of War: Content Analysis of the Photo Coverage of the War*.

Kapitola sedmá otevírá praktickou část. Zde se budu věnovat metodologii. Sestavím postup, stanovím si výzkumné otázky a získám potřebné podklady pro kvantitativní obsahovou analýzu, kterou poté zpracuji.

Postup obsahové analýzy získám mimo jiné z publikací Rogera D. Wimmera a R. Dominicka *Mass Media Research: An Introduction* a z *Analýzy obsahu mediálních sdělení* od autorů Winfried Schulz a kolektiv. K dalším primárním zdrojům bude patřit též *Analyzing media messages: using quantitative content analysis in research* od Daniela Riffa a kolektivu.

Při tvorbě výzkumných otázek budu vycházet z odborných článků, kde se objevuje obsahová analýza. Inspirovala jsem se analýzami s obdobnou tematikou. Jsou to například studie Ekateriny Balabanové *Media Power during Humanitarian Interventions: Is Eastern Europe Any Different from the West?* nebo J. Yanga *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage*.

V závěru práce provedu shrnutí výsledků výzkumu.

Změny oproti schváleným tezím

Oproti původním tezím jsem na základě konzultace s vedoucím práce svoji práci v některých aspektech pozměnila.

Cílem úprav bylo více se zaměřit na mediální témata. Upravila jsem proto cíl, strukturu práce a pozměnila název práce. Metodu (kvantitativní obsahová analýza) jsem ponechala.

Původně plánované a rozsáhlé historické kapitoly: „Kosovská krize“, „Bilaterální vztahy ČR a Srbska“ a „Vstup ČR do NATO“ jsem nahradila kapitolami, jež se zabývají vlivem, dopadem a účinky médií, včetně nastolování agendy a rámců, a též kapitolou o zpravodajské produkci. Tím, že jsem oblast upravila, získala jsem větší prostor pro praktickou část.

Dále jsem deník Lidové noviny nahradila deníkem Blesk. Hlavním důvodem byl záměr vybrat spektrum deníků patřících pod jiná vydavatelství a rovněž s co největším záběrem cílových skupin.

Z konzultací s vedoucím práce vzešlo doporučení stanovit výzkumné otázky bez hypotéz. Práce byla rozšířena o období zkoumání, a to až do 1. června 2018.

1. Vliv, dopad a účinky činnosti médií

Otázka, do jaké míry ovlivňují média příjemce, je velmi komplikovaná a není mnohdy reálné ji zodpovědět. Přesto je vliv médií patrný. Mezi zjevné projevy moci médií bezesporu patří potřeba je vlastnit, investice do inzerce, cenzura nebo také propaganda. (Jirák, Köpplová, 2009)

Neopomenutelné jsou případy, kdy média vzbudí aktivní reakci uživatele. Příkladem z poslední doby je hojně sledovaný masakr v Račaku v roce 1999, který měl přispět k rozhodnutí (nejen) Madeleine Albrightové, jak postupovat v Kosovské krizi. Jedná se o tzv. CNN efekt. Mark Wolfgram, profesor politických věd na Univerzitě v Oklahomě, se ve své práci *Democracy and Propaganda Nato's War in Kosovo* (2008) zaměřuje hlavně na události „Račak a operaci „Horsehoe“. Otázkou vlivu médií v případě konfliktů se také věnoval B. Bahador (2011) v článku „*Did the Global War on Terror end the CNN effect?*“. Autor v textu uvádí, že médii zveřejněné informace mohou mít vliv na další rozhodování a na konkrétní jednání aktérů na poli zahraniční politiky. Vztah médií a zahraniční politiky se tak jeví jako vzájemně závislý.

Dalším příkladem je například zpráva z roku 1874 publikovaná v *The New York Herald*, v níž novinář T. B. Connery zveřejnil domněnku, že zvířata v městské zoologické zahradě nejsou dostatečně střežena a čtenáři vyšli do ulic se zbraněmi. V roce 1973 vznikla ve Švédsku panika poté, co se rozhlasem roznesla zpráva o údajné nehodě jaderné elektrárny v jižním cípu Švédska. (Barsebäck) (Jirák, Köpplová, 2009)

V této souvislosti se otevírá otázka, zda média rámováním „konstruují“ sociální procesy a historii, nebo zda naopak sociální realitu utváří publikum ve spolupráci s médii. Justin Lewis v publikaci *Constructing Public Opinion* (2001) uvádí, že vliv médií dovoluje stát se nástrojem manipulace například v rukou politických elit (roztáčením „spirály mlčení“). Těmto tématům a dalším, které rozvádějí vliv médií, se budu věnovat v podkapitole níže.

1.1. Dopad médií - model kultivační a model etnografický

Na dopad médií se nahlíží ze dvou perspektiv podle míry vlivu. Model kultivační je založen na dominantním vlivu médií. Etnografický model na vzájemném ovlivňování, kdy i samotný uživatel ovlivňuje činnost médií. Modely se shodují v tom, že ve vztahu komunikátora a příjemce nelze hovořit o rovnosti, natož o suverénním postavení uživatelů. (Jirák, Köpplová, 2009)

Dle formulace kultivačního modelu utváří prezentovaný obraz světa médium. Ústřední postavení médií nahrazuje osobní zkušenost a jiné formy dozvídání se o světě. Spadají sem mimo jiné teze o volebních kampaních a jejich úspěších či nárůst agresivního chování, které je zapříčiněno větším množstvím násilných scén v televizi. Profesor George Gerbner zkoumal kultivaci téměř tři desítky let. Při výzkumu kultivace nejprve dochází k získávání informací a poté ke konstrukci pohledu na sociální realitu v závislosti na osobních okolnostech a zkušenostech. Záleží také na příslušnosti k referenčním skupinám. G. Gerbner nazval výsledek procesu *mainstreaming* neboli homogenní pohled na svět. (Jirák, Köpplová, 2009)

V případě etnografického (antropologického přístupu) působení médií je příjemce aktivním činitelem. Příjemci volí produkty podle svého životního stylu, osobních zájmů a aktuálního rozpoložení. Model předpokládá, že se média přizpůsobují příjemci. Zastáncem etnografické teorie je například John Fiske (1987), který používá pojem *sémiotická demokracie*.

1.2. Etapy vnímání a zkoumání síly účinku médií na příjemce

Představy o síle účinku médií na jednotlivce či společnost můžeme rozdělit do čtyř časových etap. První fáze zvaná „všemocná média“ je datována k počátkům 20. století (1990–1930). Působení médií je založeno na přesvědčení, nikoliv na systematickém výzkumu. Velkou roli sehrála i válečná propaganda. Publikum je považováno vůči účinkům médií za bezmocné. Tato etapa se později nazývá i jako „teorie magické střely“ (popř. podkožní injekce). DeFleur a Ball-Rokeachová (1996) zmiňují bezmeznou moc médií, jež „očkují“ příjemce. Též uvádí stejnorodosti mediálního dopadu. Médiím se přičítá schopnost „*utvářet postoje a mínění, měnit životní návyky a aktivně ovlivňovat chování, a to víceméně podle vůle těch, kdo mají nad médii a jejich obsahem kontrolu*“. (McQuail, 2002) Období eskaluje koncepcí masové společnosti a publika. Další autoři podporující platnost teorie magické střely jsou např. Walter Lippmann v publikaci *Public Opinion* (1922) či Harold Lasswell v *Propaganda Technique in the World War*. (1927)

V další etapě (konec 30. let–počátek 60. let) zvané „období omezených účinků“ (McQuail, 2002) nebo také „období selektivního vlivu médií“ (DeFleur a Ball-Rokeachová, 1996) se rozvíjí kinematografie, která se začíná považovat za součást rodinného života. Na vzestupu je i zájem o televizi v domácnostech. Tematicke se začínají věnovat odborníci, a tak dochází k rozvoji empirického výzkumu. Publikum přestává být považováno za izolovanou množinu a pasivní jedince, kteří nemají před všemocnými médii kam uniknout. P.F. Lazarsfeld, B. Berelson a H. Gaudet: autoři knihy *The People's Choice* (1968) konstatují, že mezilidské vztahy jsou při rozhodování voličů důležitější než sdělení nabízená masovými médii. Jako první formulují dvoustupňový model komunikace, kdy se sdělení nejdřív z médií dostávají k opinion leaders (názorovým vůdcům), a teprve ti je předávají dalším.

Třetí fází je znovuobjevení médií v sedmdesátých letech. V tomto období vrcholí vliv televizního vysílání. Při hledání míry vlivu se mediální studia soustřeďují převážně na celou společnost, nikoliv na jednotlivce. Z hlediska výzkumu se začíná formovat představa aktivního publika, a to i z pohledu sémantické moci. Též se zabývají obsahem a tím, jak jej média zpracovávají a formují, než je doručen příjemci. Německý sociolog Kurt Lang svoji kritikou soustředění se na krátkodobý účinek otevírá úvahy o dlouhodobém a nepřímém vlivu médií. (McQuail, 2002)

V tomto období formuluje Elizabeth Noelle Neumannová (1993) hypotézu o spirále mlčení, skrze kterou vysvětluje dynamiku utváření veřejného mínění. *„Lidé si nechtějí izolovat, bez přestání sledují své okolí, dovedou do nejmenších podrobností zaznamenávat to, co sílí, a to, co slábne. Ten, kdo ví, že jeho názor sílí, je posílený, veřejně hovoří, zapomíná na opatrnost. Ten, kdo vidí, že jeho názor slábne, upadá do mlčení. Tím, že jedni hovoří nahlas, jsou veřejně vidět, působí silnější, než ve skutečnosti jsou, ti druzí působí jako slabší, než ve skutečnosti jsou. Dochází k optickému nebo akustickému šálení skutečného poměru sil, a tak jedni se mohou nechat svést k mluvení, druzí k mlčení.“* (Noelle-Neumann, Schulz a Wilke, 2002, s. 403).“ (Jiráková, Köpplová, 2009, str. 166) Dále v této etapě vznikají první studie s agenda-setting. (McCombs a Shaw, 1977) K nastolování agendy se více zaměřím v kapitole *Nastolování agendy – vývoj a stupně*.

Poslední (čtvrtou) zmiňovanou fází je tzv. dohodnutý vliv médií (od 80. let). McQuail (2002) ji definuje jako období mocných, ale zmírněných účinků. Média jsou považována za mocná, avšak příjemci se přisuzuje schopnost rezistence a samostatnosti. Jde o neustálé dohadování mezi publikem a komunikátorem, jak zmiňuje Stuart Hall (2005) ve své teorii - Kódování a dekodování. Tato etapa je mimo jiné charakteristická prudkým nárůstem mediální nabídky,

globalizací zpráv a pronikáním zábavných prvků do zpravodajství, které je spojeno s rostoucí náruživostí diváků. Zkoumá se mediální realita a vliv mediovaného světa. Objevuje se i sociálně konstruktivistický pohled, který je založen na nejvýznamnějším účinku médií, a to na konstruování významu a jeho nabízení publiku. Příjemce pak tyto konstruované významy na základě “dohody“ (ne)integrují do vlastních významových struktur. Předpokladem je silný vliv společenského kontextu. (McQuail, 2002)

Ve fázi nejnovějšího období dochází k obrovskému nárůstu mediální nabídky. Hlavní otázkou zkoumání je, jak se média podepisují na vnímání sociální reality. Optimistické pojetí - pozitivní síla nových médií - vystřídaly obavy z neuchopitelné moci síťových médií. (McQuail, 2002)

Dnes se výzkumníci shodnou, že média ovlivňují příjemce, ale stále není možné jednoznačně stanovit jak a do jaké míry. V této fázi je nutné vidět vliv médií v širším kontextu, nelze jej definovat samostatně v rámci jednotlivých modelů: média působí – publikum reaguje, média kódují – publikum dekóduje, popř. média útočí – publikum podléhá. (McQuail, 2002)

1.3. Účinky médií – teorie

„Celé studium masové komunikace je založeno na předpokladu, že média mají významné účinky, ...“ (McQuail, 2002)

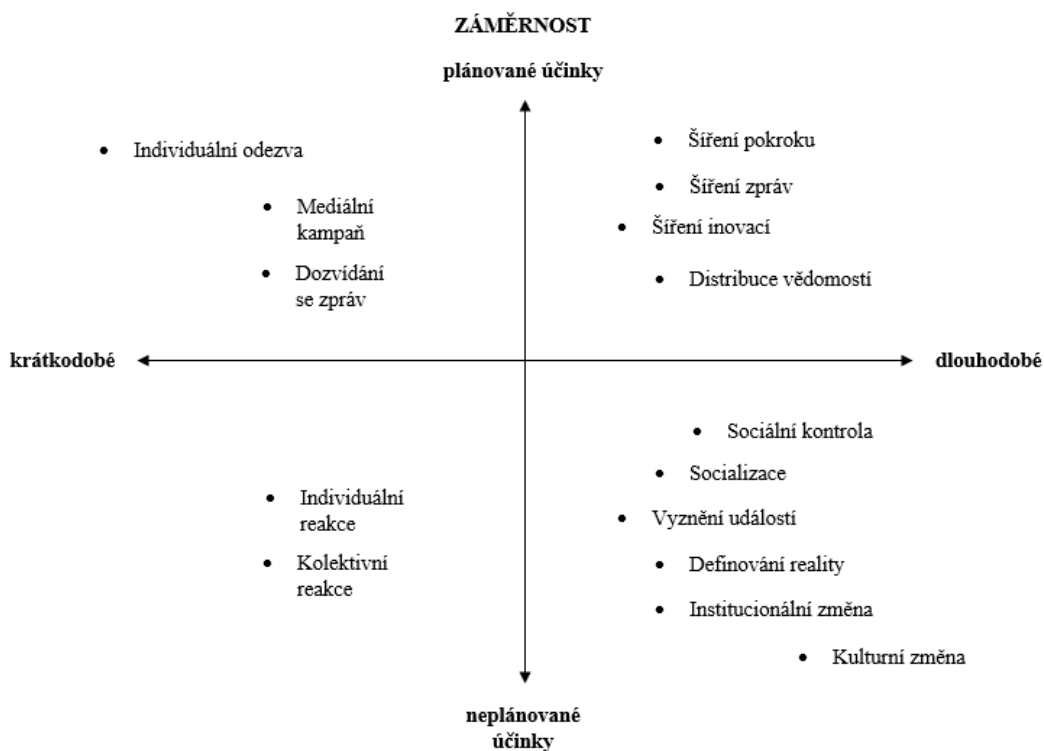
Účinky médií lze dělit dle řady oblastí. Patří sem:

- úroveň, na které se projevují:
 - a) *individuální*,
 - b) *skupinové*,
 - c) *organizační*,
 - d) *institucionální*,
 - e) *societální*
 - f) *kulturní*“, (Škodová et al., 2008 str. 11)
- čas, z pohledu délky působení (krátkodobé a dlouhodobé), ale též odkdy se začnou účinky projevovat,
- intenzita účinku,
- místo účinku,
- zdroj účinku. (Škodová, et al., 2008)

Mediální účinky je možné dělit dle několika typů. Například J. Klapper (1960) účinky dělil na konverzi, kdy mění příjemce názor či dokonce dle komunikátora víru. Dále na tzv. menší změnu, což vysvětluje jako „*změnu ve formě či intenzitě poznávání, přesvědčení nebo chování*“. Třetím termínem je posílení, tedy utvrzení v chování, názoru nebo víře příjemce. Na základě tohoto tvrzení média mohou vyvolat změnu záměrně nebo nezáměrně. Mohou ji také pouze usnadnit nebo posílit aktuální naladění. Nebo mohou změně plně zabránit. K (ne) transformacím může docházet na několika úrovních, od jednotlivce po společnosti či kultury. (McQuail, 2002)

G. Langová a K. Lang (1981) rozšiřují typy o účinky na třetí osobu/stranu, dále o efekt bumerangový a reciproční. První poukazuje na fakt, že i přes to, že nás informace nemusí ovlivnit, třetí stranu to může přesvědčit dokonce natolik, že změní víru. Bumerangový účinek znamená, že bylo dosaženo opačného cíle, než bylo plánováno. Třetí se týká příjemce (jednotlivec, institut), který se stal středem zájmu médií a může dojít k ovlivnění jeho vlastní publicity. (McQuail, 2002)

Rozdělení krátkodobého a dlouhodobého působení a záměrného a nezáměrného efektu (viz obrázek č. 1) shrnul P. Golding (1981). (McQuail, 2002) Obrázek č. 1 – Typologie účinků médií (McQuail, 2002: s. 368)

Ke krátkodobým a plánovaným účinkům autor řadí odezvu jednotlivců (i pokud podléhají a transformují se i pokud změně odolávají), dozvídání se zpráv nebo mediální kampaň.

Ke krátkodobým a neplánovaným efektům patří kolektivní a individuální reakce (neočekávala se odezva).

K plánovaným a dlouhodobým účinkům řadí šíření pokroku, zpráv inovací a samotnou distribuci zpráv.

Poslední kombinací - dlouhodobé a neplánované účinky - jsou sociální kontrola, socializace, vyznění události (kdy média kooperují s institucemi při kritických událostech, například volby), definování reality, institucionální změna, kulturní změny. (McQuail, 2002)

Podstatnou roli v účinku hraje vztah a důvěra vůči médiu. Touto tematikou se mimo jiné zabývali J. French a B. Raven (1959), kteří definovali v *The Bases of Social Power* pět forem moci:

- 1) Odměna (reward power), kdy je prioritou uspokojení příjemce.
- 2) Nátlaková, donucovací moc (coercive power), podobná metodě odměňování, avšak předpokládá se, že v případě nepoddajnosti následuje trest. Z obavy vznikne nátlak. V mediální komunikaci se tato metoda objevuje zřídka.
- 3) Legitimní moc (legitimate power), kdy si podavatel nárokuje respekt a tudíž i následování ze zákona.
- 4) K přenesené (referent power) dochází v případě, že se recipient nechává dobrovolně ovlivňovat komunikátorem z důvodu pocitu jakési přitažlivosti vůči jeho osobě.
- 5) Expertní (expert power) nastává, pokud komunikátor disponuje většími znalostmi. (French, Raven, 1959)

Další klasifikaci stanovil H. C. Kelman (1961) rozdělením na poddajnost (obdoba odměny), identifikaci (podobně jako moc přenesená) a internalizaci (ovlivnění). (McQuail, 2002)

Média mohou svými účinky vyvolat natolik silnou reakci, že se projeví tzv. nákazový účinek. „*Jedná se o rozsáhlou paniku vyvolanou alarmujícími, neúplnými nebo zavádějícími informacemi o zesilování nebo šíření hromadné či davové činnosti a o možné povzbuzování terorismu či nechtěnou pomoc jeho pachatelům.*“ (McQuail, 2002, str. 376)

Při zkoumání účinku se odborníci zaměřovali také na šíření informací. Modelu šíření se věnoval mimo jiné Everett Rogers (1962), který jej rozdělil do čtyř etap – informace, přesvědčování, rozhodnutí či případné přijetí a na závěr utvrzení. (McQuail, 2002) V rámci šíření je často zkoumán časový horizont účinku a záměrnost, které je ale prakticky nemožné jednoznačně změřit či definovat. Model šíření se popisuje i pomocí tzv. *křivky J*. Informace se šíří nejčastěji dvěma způsoby – na osobní rovině nebo pomocí média. Maximální dosah je po rovině osobní. Křivka J poukazuje na fakt, že se informace může šířit jiným způsobem než esovitě - pomalý start, zrychlení, pokles. Při šíření je nutné brát zřetel i na to, jaký obsah se šíří. Zda se jedná o tzv. hard news nebo soft news, případně o rutinní zprávy. (McQuail, 2002)

2. Nastolování agendy

S předpokladem, že média ovlivňují postoje příjemců, se zkoumá též, jak agendu nastolují, tedy jak určují prioritu tématu, a kdo či co mediální agendu nastoluje. M. Škodová v publikaci *Agenda-setting: teoretické přístupy* (2008) uvádí: „*Víra v moc médií je základním důvodem pro jejich studium, ale i v tvrzení, že média opravdu své publikum ovlivňují.*“ (Škodová, et al., 2008, str. 11)

V souvislosti se zkoumáním nastolování agendy v médiích (media agenda-setting) se dostáváme i k řešení situace nastolování mezi médii (intermedia agenda-setting) a budování agendy (agenda-building). (Nečas, 2009) „*Právě tohoto typu prolínání agend jednotlivých médií si všímá intermediální nastolování témat, které můžeme vnímat jako překrývání agend jednotlivých médií nebo jako vědomé užívání jiných médií jako informačních zdrojů a přebírání částí jejich agendy.*“ (Nečas, 2009, str. 42)

P. F. Lazarsfeld a kol. (1968) vysvětlovali nastolování agendy jako vytváření témat a určování její důležitosti. Termín se často objevoval ve spojení s předvolebními kampaněmi, při nichž se politické strany snažily soustředit pozornost příjemců (voličů), aby vnímali jimi vybraná témata jako prioritní. (Lazarsfeld et al., 1968) Zjištění míry úspěšnosti nastolování agendy je vzhledem k množství dat, které by bylo potřeba pro zkoumání zajistit, prakticky nemyslitelné. Výzkum Lazarsfelda kritizovali D. K. Davis a J. P. Robinson (1986) nebo E. Rogers a J. Dearing (2016). Ti navrhovali zapojit veřejnost do představ o míře důležitosti. Upozorňovali, že média jsou pro příjemce různě věrohodná. Též rozdělili témata podle následujících úrovní – priority médií, priority veřejnosti a priority politiků. Tyto vrstvy se mezi sebou vzájemně a komplikovaně ovlivňují. (McQuail, 2002) Lze konstatovat, že v dané oblasti hrají velkou roli zájmy příjemců a zpravodajské hodnoty. McQuail (2002) uvádí hypotézu ve čtyřech bodech:

- „*Veřejná diskuse je představována určitými význačnými tématy (tím, s čím by se „mělo něco dělat“).*
- *Tento soubor témat vychází z kombinace veřejného mínění a z politické situace.*
- *Mediální zpravodajství a informace odrážejí obsah a pořadí priority témat.*
- *Reprezentace témat v masových médiích má samostatný účinek na obsah tématu a na jeho relativní důležitost ve veřejném mínění.*“ (McQuail, 2002, str. 389)

2.1. Nastolování agendy - vývoj

Někteří výzkumníci spatřují základy výzkumu již v druhé polovině 18. století. K jeho vývoji významně přispěli Robert Park, Walter Lippmann (publikace *Public Opinion*) a Bernard Cohen. Ani jeden z nich však nepoužil explicitně termín agenda-setting. Tematicce se věnoval i Bernard Cohen v knize *The Press and Foreign Policy* (1963). V publikaci se zaměřuje na vztah tisku a zahraniční politiky USA, a to ve třech rovinách. Tisk jako pozorovatel, jako účastník nebo jako katalyzátor. Přisuzuje tisku charakter spíše kognitivní než persvazivní. „*Tvrdí, že média nejsou schopna přesvědčovat lidi o tom, co si mají myslet, ale spíše určují oblasti a témata, o kterých by lidé měli přemýšlet.*“ (Nečas, 2008, str.16) Robert Park dále zkoumal princip výběru zpráv – *gatekeepingu* (více podkapitola *gatekeeping*). Koncept nastolování agendy pojmenovali a empiricky ověřili M. McCombs a D. Shaw v roce 1968 při předvolebním výzkumu v Chapel Hill v Severní Karolíně. (Nečas, 2008) Předchozí výzkumy hledaly odpověď na otázku míry účinku masové komunikace. Výsledky ale potvrzovaly charakter médií jako informační, nikoliv persvazivní. Z tohoto důvodu přesunuli pozornost právě ke vzniku zkoumání nastolování agendy. „*Základní hypotéza výzkumu zněla následovně: „Masová média v každé politické kampani nastolují agendu a mají vliv na to, jaký význam budou mít která stanoviska týkající se politických témat“ [McCombs, Shaw 1972: 177]* (Nečas, 2008, str. 16). Tvůrci výzkum založili na komparaci hodnocení prioritizace, tedy dominanci témat. Vzorkem bylo sto náhodně vybraných voličů, kteří nebyli doposud rozhodnutí, koho zvolí. Výsledky analýzy hovořily jednoznačně. Míra důležitosti témat se shodovala jak u voličů, tak ve zpravodajství. Volič tedy přijímá nastavenou důležitost zpráv. Přínosy výzkumu jsou následovné:

- 1) formulace hypotézy agenda-setting,
- 2) empirické potvrzení vztahu mezi veřejným míněním a mediálním sdělením,
- 3) nastavení paradigmatu pro další studie. (Nečas, 2008)

Navazujícím výzkumem byl tzv. *Charlotte Study*, jehož snahou bylo prohloubit koncept nastolování agendy. V této studii autoři specifikují termín potřeby orientace, kterou odpovídají na otázku McCombse a Shawa – *Proč někteří voliči vnímají mediální obsahy pozorněji než ostatní?* (Nečas, 2008, str. 20) Potvrzují tím, že nejvíce užívali média ti, co měli největší potřebu orientace, a že účinnosti procesu nastolování agendy souvisejí s úrovní prezentace

obsahu a s úrovní potřeb orientace. Dále studie rozšiřuje výzkum o časové hledisko a psychologické aspekty.

Paralelní výzkum je *The Issue of the Sixties*. Zajímavostí je, že autor Ray Funkhouser neodkazuje na Combse a Shawa ani neužívá termín agenda-setting. Předpokládá se, že tedy postupoval dle vlastního uvážení. Ke zkoumání užil kvantitativní obsahovou analýzu. Hlavním výsledkem studie je potvrzení, že mediální pozornost veřejnosti ovlivňuje přítomnost témat. „*Přítomnost a vývoj témat v rámci mediální agendy nekorrespondují se skutečnými trendy.*“ (Nečas, 2008, str. 22)

S rostoucím počtem analýz a výzkumů se „*ukazovalo, že klíčovým prvkem procesu nastolování témat je nastavení mediální agendy. Celkem logicky se odborníci začali zajímat o způsoby a mechanismy, pomocí nichž jsou utvářeny mediální obsahy. Pro tento typ výzkumů je charakteristické hledání odpovědi na otázku: Kdo nebo co nastoluje mediální agendu?*“ (Nečas, 2008, str. 23) S tématem je spojena řada pojmů: budování agendy, nastolování témat v médiích nebo intermediální agenda. Poslední termín se týká způsobu práce novináře, který monitoruje obsah konkurence. Daným tématům se věnoval Mathew Ehrlich, který tuto praxi označuje jako *kompetitivní ethos médií*. Vlastimil Nečas a Tomáš Trampota v textu „*Intermediální agenda českých médií*“ uvádějí: „*Například sledování opozice (opozičních médií, pozn. autora) slouží jako strategický rituál, srovnatelný například s objektivitou. (...) Pracovníci v televizním zpravodajství sledují ostatní stanice s cílem ujistit se, že nebudou káráni za odvysílaná témata*“ [Ehrlich 1997: 307]“ (Nečas, et al., 2007)

2.2. Stupně nastolování agendy a analýza

Nastolování agendy se kategorizuje podle jejího cíle na tři hlavní segmenty. První je mediální, jehož primární závislou proměnou je dominance v případně masmediálního programu. Další je veřejný, kde je hlavní závislou proměnou dominance tématu týkající se veřejnosti. V třetí, a tedy poslední výzkumné tradici, tzv. politické, je hlavní závislou proměnou zájem o politické dění. To může mít souvislost s oběma předchozími, s mediální i s veřejnou agendou. (Nečas, 2008)

Nastolování agendy se liší podle toho, u čeho se sleduje stupeň důležitosti. Klasická teorie se zabývá významností objektů ve veřejné a mediální agendě. Objektem může být veřejná záležitost, také politik, veřejná instituce a řada dalších. Objekty mají různé vlastnosti (celé spektrum symbolů) neboli tzv. atributy, jež je charakterizují. (Reese, Gandy, Grant, 2001) Atributy se liší podle komplexnosti na mikro a makro úroveň. Nemají stejné postavení, a tak je různá i míra významnosti. „U každého z objektů se tedy atributy liší svou významností. Za agendou objektů je další dimenze, další stupeň, a tím je agenda atributů. Výběr objektů i výběr atributů jsou v procesu nastolování agendy velmi důležité a podobně jako se z mediální agendy do veřejné agendy přenáší objekty, přenáší se i atributy.“ (Tabery, 2008) Atributy se dělí na substantivní (např. kvalifikace či osobnost politika) a afektivní (např. tón – neutrální, pozitivní, negativní o politikovi).

V případě první úrovně je důležitá míra pozornosti daného objektu. U druhého stupně atributů je podstatné chápání a porozumění. Maxwell McCombs v této souvislosti uvádí v knize *Framing public life: perspectives on media and our understanding of the social world* metaforu Bernarda Cohena, který sdělil, že média nemusí určovat, co si má příjemce myslet, ale určují, o čem má přemýšlet. Druhá úroveň studia atributů (např. obrazy) napomáhá příjemci, jak má o dané věci přemýšlet. Otázkou tedy je, zda v důsledku média neovlivňují příjemce. (Reese, Gandy, Grant, 2001)

Vedle druhého stupně agendy se též objevuje pojem rámování. Velmi často na sebe vzájemně navazují. McCombs považuje rámování za druhou část agenda-setting. Stejně tak vnímá další koncepty, jako gatekeeping či spirálu mlčení, za součást konceptu nastolování agendy. Další tvůrci konceptu pro změnu uvádí, že rámec může být chápán jako atribut objektu, avšak atribut nemusí být vždy rámcem, záleží na komplexnosti. Názorová nejednotnost vyplývá mimo jiné z nedostatečné definice termínů a též z různorodosti výzkumu. U atributů se užívá kvantitativní analýza a u rámců vždy kvalitativní. (Tabery, 2008)

S nastolováním agendy souvisejí dále termíny mediální rutina a zpravodajské hodnoty. (Nečas, 2009) Těmito termíny se budu zabývat v dalších kapitolách.

2.3. Termín vypíchnutí

Termín *vypíchnutí* neboli *priming* spadá k agenda-setting. Scheufele a řada dalších expertů uvádí, že je přímým důsledkem tohoto konceptu. „*Vypíchnutí je spojením mezi významností objektu (tématu) v médiích danou nastolením agendy a názory členů publika, konkrétně má možnost ovlivnit směřování jejich názorů např. vůči jiným příbuzným tématům.*“ (Tabery, 2008,

str. 37) U primmingu jde především o četnost sdělení v médiích. Klade se důraz na možnost vybavit si myšlenku, která byla zdůrazňována. (Scheufele, 2009)

3. Rámce

Rámování jde na rozdíl od nastolování agendy hlouběji. Zkoumá nejen to, co si lidé myslí a o čem mluví, ale také to, jak o dané věci přemýšlejí. (Pan, Kosicki, 1993)

Termín rámování se užíval i v jiných odvětvích sociálních věd. V rámci mediálního prostředí se poprvé objevil v 50. letech 20. století, kdy jej použil Gregory Bateson. Velkým přínosem pro danou oblast byli Ervin Goffman (kniha *Analýza rámců: Pojednání o uspořádání zkušenosti*, 1974) a také R. Entman. (Nelson, et al., 1997) Rámování i přes řadu výzkumů nemá jednotnou definici a metodologii. Rámováním se myslí proces, při němž se komunikační kanály utvářejí a definují se politická či společenská témata pro příjemce. Rámce uvádějí informace do souvislostí, na jejichž základě vzniká kontext. Sdělení je pak pro příjemce srozumitelnější. (Nelson, Oxley, Clawson, 1997)

Aby byly zprávy publikem lépe pochopeny, bývají zarámovány tématem či příběhem. M. Gurevitch a M. R. Levy (1986) popsali „*interpretační rámce vnášené diváky do televizního zpravodajství jako „metasdělení“, „latentní významy uložené v dekodování publikem“, které pomáhají individuálnímu pochopení rozsáhlejších dějů.*“ (McQuail, 2002, str. 387)

Paulína Tabery zmiňuje formulaci Reese: „*Rámce jsou organizační principy, které jsou sociálně sdílené a trvalé v čase, které fungují symbolicky, aby významně strukturovaly sociální svět.*“ (Tabery, 2008, str. 31)

D. A. Graberová (1988) pracuje s ideou Irvinga Goffmana o interpretačních rámcích a schématech. K nejvíce používaným rámcům v mezinárodním rozsahu patří například „*mezinárodní terorismus*“, „*studená válka*“ a další. Užívání schémat i rámců se různí. Jeho užití bývá záhadou, není totiž zřejmé, jakým způsobem si zarámovanou zprávu vysvětlí konkrétní publikum.

Existují dvě možnosti obsahové analýzy v médiích – induktivní a deduktivní. Induktivní zahrnuje analýzu nových příběhů s otevřeným přístupem a s možností objevení nových rámců. V rámci deduktivního přístupu se předdefinují konkrétní rámce a poté se ověřuje, které z těchto rámců odpovídají příběhům v médiích. Tento přístup představuje na rozdíl od induktivní metody potřebu mít jasně definované rámce.

Studie P. M. Valkenburgové (1999) se zabývá nejčastěji se objevujícími rámci:

- Rámec konfliktu, který se zaměřuje na konflikty mezi jednotlivci, skupinami nebo institucemi.
- Rámec lidského zájmu. Ten přináší emoce a nastoluje lidskou tvář. Neumann ve své studii používá termín „human impact frame“, tedy lidský dopad. Též uvádí, že vedle konfliktního je lidský faktor klasickým typem rámce ve zprávách.
- Rámec ekonomický, kdy je zpráva prezentována v ekonomických souvislostech jednotlivců, skupin, institucí, regionu nebo státu. Ekonomické okolnosti mohou mít výrazný dopad na veřejné mínění.
- Rámec morální, jež uvádí příběh do náboženského kontextu.
- Rámec týkající se zodpovědnosti vlády, institucí, jednotlivců nebo skupin.

Konkrétních příkladů rámců existuje velké množství. Mezi novodobější příklady lze řadit rámování konfliktu v bývalé Jugoslávii. Rámování bylo vystavěno na genocidní a imperialistické válce mezi krvechtivým vetřelcem a bezmocným sousedem, a také jako dalekosáhlý etnický spor, který se probudil po ukončení komunistické éry. Rámce jako „genocida“ mohou pomoci ospravedlnit určité kroky vlád, např. pro mezinárodní intervenci.

A. J. Berinski a D. R. Kinder (2006) se zaměřují ve svém výstupu na to, jak strukturovat text a zpracovat příběh tak, aby jej příjemci pochopili, jak chce autor. K pochopení u společnosti přichází v momentu dobrého příběhu a struktury. Pracují s otázkou Lippmana, zda vůbec mohou obyčejní lidé chápat politiku. Autoři tvrdí, že mediální rámce nejsou objektivní a mají velký vliv na společnost. Provedli výzkum formou experimentu (série pěti článků s dobrou strukturou), ve kterém zpracovali dva mediální rámce: jeden k nezasahování a nebombardování, druhý podporující intervenci.

Samotné ztvárnění textu v médiích je předmětem J. Yangovy kvantitativní obsahové analýzy, která se věnuje se vlivu textace a užití sentimentu. Důležitý pohled vkládá i Alexander G. Nikolaev, jenž vypracovává statistickou obsahovou analýzu fotek třech amerických magazínů: Time, Newsweek a US News & World Report. Po dobu 5 měsíců zkoumá 365 fotek. A. G. Nikolaev nezpochybňuje dokumenty, ale ptá se, zda americká média správně prezentovala oficiální podklady, zaměřuje se na fotografie, které byly publikovány. Autor vychází ze sociologických výzkumů týkajících se války a společnosti. (Kriesberg, Porter, Marullo, atd.) Oproti J. Yangovi vychází A. G. Nikolaev z války v Zálivu. Kosovo nevnímá jako precedent. Zdůrazňuje tvrzení Blitzera, že svoboda médií je založena na jednom důležitém bodě, jsou podávány pravdivé informace, jelikož je určuje vzdělanost společnosti. Je důležité

zkoumat, jak média prezentují svět. Přiklání se k McQuailovi, že celé studium masových médií je založeno na předpokladu významného efektu/vlivu médií. A. G. Nikolaev zmiňuje, že fotografie jsou významným prvkem sdělení, protože vzbuzují ve čtenáři emoce. Čtenáři považují fotografie za fakt. Pokud vidíte fotografii, nepozastavíte se a neřeknete: To je pouze jeho názor.

4. Gatekeeping a mediální rutina

Média získávají nesčetná množství informací z celého světa. Mnohé informace nemohou být publikovány zejména z důvodu nedostatku času či prostoru. Každé médium proto musí definovat obsah novin a postup výběru. Proces selekce se nazývá gatekeeping. Osoby, které mají pravomoc ji provádět, se nazývají gatekeepers. Při výběru se informace seřadí dle důležitosti a zájmu. V této fázi je nezbytné, aby se novináři/editoři řídili zpravodajskými hodnotami. (Shabir et al., 2015)

Jednu z prvních studií, jež se zabývá gatekeepingem, napsal v 50. letech David Manning White *The Gatekeeper - A case study in Selection News*. D. M. White ve své práci uvádí Kurta Lewina, jako první osobu pracující s termínem gatekeeper. V rámci své studie analyzoval práci gatekeepera (editora Mr. Gatelye). Cílem bylo prozkoumat příčiny nezařazení určitých zpráv. Mezi důvody zamítnutí zpráv uvedl například: nudné, je příliš červený či propaganda. Výsledky svého výzkumu prezentoval tak, že gatekeeping je založen na subjektivitě, hlavně v případě politických názorů. (D. White, 2016) O pár let později však Walter Gieber ve své studii z roku 1964 problematiku subjektivity vyvrací a nahrazuje ji pracovní rutinou. (Drejčková, 2015)

Čuřík ve své publikaci *Nové trendy v médiích* uvádí: “*Výběr událostí a témat, které obecně to či ono médium zpravodajsky pokryje, je velmi složitý a komplikovaný proces, který ovlivňují nejrůznější okolnosti – od osobnosti redaktora či editora, přes technické možnosti zpracování až po zájmy mediální organizace. Téma či událost musí vykazovat určitou zpravodajskou hodnotu a proces jejich výběru k dalšímu zpracování do podoby zprávy se nazývá gatekeeping.*“ (Čuřík et al., 2012, str. 123) Čuřík a kolektiv pracují s českým názvem „dveřník“. Konkretizují, že práci dveřníka provádí osoby na různých úrovních „*zpravodaj, redaktor nebo vydavatel.*“ (Čuřík et al., 2012, str. 153)

V publikaci *Mediating the Message* P. J. Shoemakerová a S. D. Reese uvádějí, že mediální rutiny jsou „*vzorové, opakované praktiky a formy, které mediální pracovníci užívají při své práci.*“ (Shoemakerová a Reese, 1996, str. 100) Rutiny napomáhají k výběru zpráv na základě tří otázek:

- 1) Co je přijatelné pro příjemce (publikum)?
- 2) Co je organizace (médium) schopná zpracovat (prostor, čas)?
- 3) Jaké zdroje jsou k dispozici? (Shoemakerová a Reese 1996)

T. Trampota v knize Zpravodajství k rutinám uvádí: „*Rutiny mimo jiné zaručují, že se média chovají předvídatelným způsobem. Rutiny formují soustavu pravidel a stávají se integrální součástí představy o tom, co znamená být mediální profesionál (tamtéž). Rutiny obecně usnadňují médiím zpracovávat velké množství informací v časové tísní.*“ (Trampota, 2006, str. 44)

5. Shrnutí kosovské krize

Je důležité uvést, že kosovská krize v letech 1998–1999 nebyla zapříčiněna pouze událostmi v 80. a 90. letech 20. století. Kořeny nesváru sahají mnohem dále do historie, až k bitvě na Kosově poli. Ta se odehrála ve 14. století a střetla se v ní dvě odlišná náboženství – křesťanství a islám. Jak uvádí odborník Miroslav Šesták ve své publikaci *Dějiny Jihoslovanských zemí* (1998) bitva „otevřela tureckým dobyvatelům cestu k dalšímu pronikání do nitra jihoslovanských zemí a bývá proto považována za mezník v evropských dějinách.“ Stala se srbským symbolem boje za svobodu, boje proti utlačovateli. Připomíná porážku, mučednictví a hrdinství.

Četné války (s Osmany, balkánské války, obě světové války), politické a náboženské změny zapříčiňovaly v tomto regionu migraci obyvatel, a s ní došlo k výrazným demografickým změnám. (Šesták, 1998) Nevraživost mezi národy postupně narůstala. Vznikaly mocenské ideje Velkého Srbska a Velké Albánie. Mezi klidnější období řadíme éru Josipa Brože Tita, který nacionalismus nepodporoval. Po jeho smrti se však aspekt nacionalistické otázky stal vosím hnízdem, do kterého stačilo píchnout, aby vypukl konflikt. Hned na počátku 90. let začala občanská válka (1991-1995), která byla eskalací odporu proti aktuální situaci v regionu. Konflikt byl ukončen Všeobecnou rámcovou smlouvou o míru v Bosně a Hercegovině.

Po relativním uhašení jednoho konfliktu se ohnisko přesouvá na Kosovo (v té době ještě stále spadalo pod Svazovou republiku Jugoslávii). Hlavním bodem sporu byl konflikt mezi kosovskými Albánci a Srby a Miloševičovou reintegrací všech srbských zemí. Důsledkem bylo definitivní odebrání autonomie Kosovu. Miloševičova Jugoslávská lidová armáda utlačovala albánskou část obyvatelstva v Kosovu, albánská část kosovského obyvatelstva vracela útoky jako Kosovská osvobozenecká armáda neboli UCK.

Slobodan Milošević byl považován za kontroverzní osobu. Na jedné straně byl vyobrazován jako ochránce Jugoslávie a bojovník proti zlu, tím je myšlena teroristická organizace UCK, na straně druhé jako násilník bojující proti menšinám, odebírajícím jim základní svobody.

Kosovská otázka dlouhou dobu nebyla řešena v mezinárodním měřítku. „*Narůstající konflikt zůstával na okraji světové pozornosti. Diplomaté na Balkáně posílali varovné telegramy, ale vlády zůstávaly slepé. Americký diplomat v roce 1998 řekl svému kolegovi: Já už jim to ani neposílám. Nechtějí to slyšet, nemá to smysl dělat si zbytečné problémy.*“ (Dienstbier, 2002, str. 16, 17)

Velkou roli ve zviditelnění konfliktu sehrála až samotná média, když v roce 1998 zveřejnila masakr v Prekazu. Srbské jednotky obklíčily sídlo Albánce Adema Jashariho, již dříve odsouzeného pro teroristické činnosti (i činností pro UCK) na 20 let do vězení. A. Jashari se odmítal vzdát, svůj boj ospravedlňoval bojem za svobodu a bojem proti utlačovatelům omlouval i případné oběti. Srbské jednotky zaútočily. Dle OBSE zemřelo nejméně 54 osob, dle údajů od Human Rights Watch zemřelo padesát osm osob (Human Rights Watch, Kosovo War Crimes Chronology, 1999). Adem Jashari je za své činy považován za albánského hrdinu. Zveřejněný incident vyvolal nemalou mezinárodní reakci, ze které vzešla rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 1160, v níž se odsoudila agrese obou stran, a bylo uvaleno zbrojní embargo na Svazovou republiku Jugoslávie včetně Kosova. (Resolution 1160, 1998)

Incident v Račaku byl jednou z posledních událostí, která spustila bombardování NATO. Dodnes je kolem masakru mnoho otazníků. Tragédie byla reflektována v médiích, konkrétně CNN („CNN efekt“), a vyvolala velmi špatné ohlasy u veřejnosti a „mobilizaci“. Po zveřejnění vyvstala otázka, jak se k situaci postaví jednotlivé státy. Dne 6. 2. 1999 započala rozhodující mírová konference na záměčku v Rambouillet. Předmětem jednání bylo zastavení agrese z obou stran. Představy obou stran však v souladu nebyly. Albánská strana pevně doufala v nezávislost. Tento bod nebyl zmíněn v dokumentu, který měly strany podepsat. Srbská strana by musela souhlasit s vpuštěním cizích vojsk na území SRJ a Kosova. Názory diplomatů a politiků se na řešení situace výrazně lišily. Například Henry Kissinger sdělil: „*Šlo vlastně o ultimátum požadující protektorát nad Kosovem a volný průjezd jednotek NATO na jugoslávském území.*“ (Závěšický, 2005) Milošević s dohodou souhlasil, až na část s přítomností cizího vojska. Vyjednávání se nezdařilo a dne 24. března 1999 bylo zahájeno bombardování SRJ. (Dienstbier, 2002)

„.....,Poslyšte, je vám osobně naprosto jasné, co se stane, když se zvednu a odejdu odtud, z tohoto paláce?“ zeptal se Holbrooke.

„Začnete nás bombardovat,“ odpověděl prezident s chladným výrazem v široké tváři.

„Přesně tak,“ řekl Holbrooke.“ ... (Doder, Branson, str. 9)

Bombardování trvalo do 10. 6. 1999, tedy 78 dní.

Postoje k bombardování se výrazně lišily jak v rámci ČR, tak v zahraničí. Podporovatelé, tedy USA, Velká Británie a Němci, vnímali Operaci spojeneckou sílu jako užití menšího zla. Řešení považovali za jediné možné. Odpůrci akce se dělili na dvě kategorie. Jedna část nesouhlasila

s bombardováním, ale uvědomovala si represe Miloševičovy politiky. Druhá kategorie nesouhlasila s nálety a omlouvala činy Miloševiče.

V rámci celého kontextu je nutné podotknout komplikovanou situaci ČR. Začátkem roku 1999 vstoupila do NATO a hned byla vystavena otázce, zda podpoří útoky na SRJ. Situace byla značně schizofrenní. Za přijetí do NATO se od nás očekávala loajalita, což však znamenalo souhlasit s útoky na oblast blízko ČR.

Do kategorie podporovatelů patřil z českého prostředí například Václav Havel, který je známý termínem „humanitární bombardování“. Za odpůrce bombardování, jelikož nic nevyřeší, jmenujme například Jiřího Dienstbiera.

Odpůrci bombardování vypracovali jako reakci na březnové události 1999 dokument Česko – řecká iniciativa (dále také „Iniciativa“). Jejimi tvůrci jsou Jan Kavan, tehdejší ministr zahraničí, Ivan Bušniak, bývalý velvyslanec v SRJ a Miroslav Had, odborník na Balkán. Význam Iniciativy není dodnes doceněn. Čin byl považován za akt proti jednání NATO. *„Vzhledem k tomu, že v české zahraniční politice šlo o ojedinělý projev – a to až dodnes – aktivního a komplexního přístupu k velmi závažné mezinárodní otázce, považuji za důležité se právě Iniciativou zabývat. Iniciativa byla pokusem hledat řešení jiným způsobem než bombardováním. Iniciativa byla a zůstává konkrétním přínosem české i řecké zahraniční politiky do širších mezinárodních snah o vyřešení kosovského uzlu. Iniciativa může být motivací pro jakoukoliv jinou zemi, která by v analogické situaci nechtěla sedět s rukama v klíně.“* (Dobešová/Božková, 2014)

6. Rešerše studií zabývající se válečným zpravodajstvím se zaměřením na válku v Kosovu a bombardování

V této kapitole se budu zabývat studii věnujícím se válečnému zpravodajství. Zpravodajská produkce u válečného zpravodajství naráží na problematiku objektivitu, mediální reality a informačních zdrojů.

Nejstarší funkcí médií je funkce informační. Ruku v ruce s ní jdou funkce sociální a vzdělávací. Důležitou funkcí je i zábava, kdy příjemce získává informace v přijatelné a zábavné formě. Aby mohla média plnit své funkce, potřebují zisk, který je podstatný pro jejich samotnou existenci. Proto jsou nuceni se (kromě veřejnoprávních) propojovat s businessem a propůjčovat část svého prostoru za úplatu. Aby měla zisk, musí zajistit také odbyt zajímavým obsahem (senzace), chytlavými titulky a tím, že naplní potřeby uživatelů. (Urban, Dubský, Murdza, 2011) „Výraznými trendy současné mediální tvorby se staly negativismus s konfliktností a senzacechtivostí“. (Urban, et al., 2011, str. 64)

Při psaní zpráv by měl autor dodržovat pravidla novinářiny. Verifikovat získané informace ideálně dvěma na sobě nezávislými zdroji, publikovat spolehlivé informace a zároveň si udržet pozici hlídačského psa. Walter Lippmann nazval pravidla novinářiny zpravodajskými hodnotami. Johan Galtung a Marie Rugeová ve své práci *The structure of foreign news* (1965) termín rozvinuli do dvanácti kritérií. Podstatné je časově rozpětí, v němž se informace publikuje. Zpráva musí být dostatečně atraktivní, obsah jasný a srozumitelný. Při zařazení překvapení či příběhu na pokračování (seriálový příběh) se zvyšuje pravděpodobnost překročení prahu pozornosti. Dalšími prvky jsou kulturně vázané hodnoty. Jedná se o vztah k elitním osobám i národům či odlišným mezistátním vztahům. (Drejčková, 2015)

V této souvislosti se často naráží na normativní pohled, na otázku etiky žurnalisty a na uvědomění si možných dopadů vlastních činů. Tím, že samotní tvůrci obsahu nemusí zachovat objektivitu a zdroj nemusí být vždy relevantní, je nutné předpokládat subjektivitu výstupu. Vzniká tak určitá mediální realita. (McNair, 2004; McQuaill, 2002) McQuaill uvádí, že nastolováním agendy a témat vznikají rámce a dochází ke konstrukci reality. Příkladem je Thomasův teorém: „Pokud lidé definují situace jako reálné, pak tyto situace ve svých důsledcích reálné jsou.“ (McQuaill, 2002, str. 393)

Brian McNair ve své publikaci *Sociologie žurnalistiky* (2004) zmiňuje čtyři faktory ovlivňující zpravodajskou produkci. Kromě politického, ekonomického a technologického uvádí i zdroje.

Pro změnu zvažování ovlivňování oficiální politiky státu se např. J. Yang ve svém odborném článku *Framing The Nato Air Strikes On Kosovo Across Countries Comparison Of Chinese And Us Newspaper Coverage* (2003) i Alexandr G. Nikolaev ve své práci *Images of War: Content Analysis of the Photo Coverage of the War in Kosovo* (2009) zaměřují na faktor subjektivity uvnitř redakce nebo u konkrétního novináře. A. G. Nikolaev vychází z výstupu výzkumu P. Shoemakerové a D. Reese (1996). Ti ve své práci rozvádějí mimo jiné modely H. J. Ganse (1979) a T. Gitlina (1980) týkajících se toho, co ovlivňuje podobu výsledné zprávy: subjektivní pohled novinářů (ideologie, profesní norma), politická orientace média, organizační struktura, vnější vliv a nátlaky na novináře (politika). Tyto body také D. Reese shrnul ve svém novějším článku *Journalism Research And The Hierarchy Of influences Model: A Global Perspective*. (D. Reese, 2007)

L. W. Nord ve svém článku „*Reporting more, informing less*“ zmiňuje: „*Každý národ, ať demokratický nebo totalitní, užívá jiný typ propagandy před válkou (příprava a mobilizace), během války (zmást, povzbudit) a po válce (ospravedlnění a sepsat historii)*“. (Nord, Strömbäck, 2016, str. 2) Úroveň novinářských výstupů se liší, avšak řada studií potvrzuje možnost neobjektivního zpravodajství, asymetrické závislosti na zdrojích a zanedbaných oblastí pokrytí. Velkou roli sehrávají okolní faktory, ke kterým se řadí mimo jiné politické motivace (otázka mezinárodního práva nebo politicky senzitivní), ale i interní faktor uvnitř organizace – kde novinář působí (na místě krize nebo mimo), jak si může ověřovat informace, kdy a jak rychle je nutné výstupy publikovat a jaké jsou procesy uvnitř organizace. (Nord, Strömbäck, 2016)

Na důležitost výzkumu této oblasti poukazuje také potřeba publikování odborných časopisů „*Media, War Conflict*“. Výzkumníci se zaměřují hlavně na to, jak funguje a jak by mělo fungovat válečné zpravodajství. Analyzují obsah a způsob prezentace, důvody způsobu této prezentace a vliv médií na veřejnost. (Semetková, Scammellová, 2012)

Otázkou objektivnosti mediálního zpravodajství se věnuje ve svém článku *Objektivita mediálního zpravodajství v éře humanitárních válek: Případ války v Kosovu* Marián Javorský. Cílem studie bylo ověřit tvrzení některých odborníků, že západní média neinformovala o dění subjektivně. Autor studie použil kvantitativní obsahovou analýzu. Zkoumal deník *The Guardian* (273 zpráv) a *Mladou frontu Dnes* (70 zpráv). (Javorský, 2012)

Deník The Guardian byl vybrán úmyslně kvůli jeho příznivým vztahům s labouristickou stranou, kde byl předsedou velký podporovatel útoku britský premiér Tony Blair. Mladá fronta Dnes byla zvolena kvůli její vysoké čtenosti. (Javorský, 2012)

Výsledkem analýzy je diochotomická prezentace konfliktu. Jak uvádí autor „*Celkově lze konstatovat, že zpravodajství v obou analyzovaných listech bylo zjevně tendenční. Jak Guardian, tak MfD přinášely svým čtenářům černobílý obraz konfliktu, když jednostranným způsobem reportovaly jeho průběh. Zatímco jedna z válčících stran – Srbové – byla znevýhodněna, neboť o ní byly poskytovány převážně informace, které ji stavěly do role pachatele etnického násilí, strana druhá – Albánci – byla stylizována do role bezbranných obětí, ačkoliv to nebyla objektivně úplná pravda. Viktimizace Albánců a démonizace Srbů tak byly principem, jenž byl ve zpravodajství o válce v Kosovu jednoznačně přítomen. Fakt, že násilí byli vystaveni rovněž příslušníci dalších etnických menšin žijící v Kosovu (hlavně Romové), zůstal ve zpravodajství obou listů prakticky nepovšimnut. Zpravodajství tak bylo vystavěno na dichotomii Srbové versus Albánci, což vedlo k výraznému zploštění celkově mnohem složitějšího obrazu konfliktu.*“ (Javorský, 2012 str. 22)

Objektivitu mohou narušovat mimo jiné nacionalistické tendence. Poukazuje se na to, že uctivé vyobrazování války může způsobovat a zvyšovat vlastenecký postoj (dle podrobného a systematického obsahu a rámcové analýzy zpravodajských mediálních zpráv). Objevují se texty typu - hrdinské činy "našich chlapců". Jedním z nejznámějších případů je článek britských bulvárních novin The Sun s názvem „Gotcha“ zpravující během války o Falklandy (1982) o potopení argentinského křižníku *General Belgrano*. Dalším učebnicovým příkladem byly zprávy o válce v Zálivu (v roce 1991), kdy média užila dramatických vizuálů řízených střel a útočných vojenských akcí. Důležitým prvkem takového pokrytí je tendence omezit otázky opodstatnění úkonu a spíše prezentovat procedurální úroveň. Novináři publikují spíše polemiky o tom, zda zvolená taktika povede k vítězství, ale je méně pravděpodobné, že by zpochybňovali samotnou legitimitu a dobré úmysly války "své vlastní strany". Výsledkem je též relativně malá pozornost věnovaná humanitárním, politickým a diplomatickým procesům, či smrti a zranění civilistů. Body v odstavci bývají kritizovány, avšak na druhou stranu nenabízejí v praktické rovině alternativy ve formě jiného pokrytí tak, aby bylo nestranné a vyrovnané. (Semetková, Scammellová, 2012) CNN efekt signalizoval pluralizaci síly, při níž média přiměla politiky k užití vojenské síly (Válka v Zálivu, Somálsko, Bosna). 90. léta minulého století tak zahájila novou éru ve vztahu prezentace válčení, a to ve formě

humanitárních intervencí. Zde se mediální prezentace zaměřila z „naši kluci“ na ochranu lidských práv. (Semetková, Scammellová, 2012)

Další oblastí zkoumání je vliv politiků, vlády a armády na média. Jedním z důvodů potřeby zkoumat i tento faktor jsou zkušenosti z 20. století, kdy představa nestrannosti médií (světové války, studená válka) byla v daném kontextu irelevantní. (Semetková, Scammellová, 2012)

Výzkumník J. Yang (2003) zdůrazňuje, že pohled společnosti i jednotlivce na události ovlivňuje národní zájem. Tuto tezi opírá o rozdílné vyobrazování událostí v čínských médiích (People's Daily Online a China Daily) a amerických médiích (New York Times a Washington Post). Jako metodu ke srovnání využil kvantitativní obsahovou analýzu. Zkoumá 200 článků. Zmiňuje důležitý prvek při rozhodování, zda provést vojenskou intervenci či nikoliv - suverenity státu vs. lidská práva. (Yang, 2003)

Zatímco čínské noviny rámovaly vzdušné útoky jako porušení práv suverénního státu SRJ, americké noviny zarámovaly letecké útoky jako humanitární pomoc Albáncům v Kosovu, aby tak byly zastaveny etnické čistky, které zahájili Srbové. Autor dospěl k závěru, že národní zájem hraje v mezinárodních zpravodajských reportážích aktivní roli v rámování mediálních textů. Respektování územní celistvosti a suverenity SRJ a řešení kosovské krize mírovými a politickými vyjednáváními se odráží téměř ve všech aspektech mediálního rámce v čínských médiích. Yang zmiňované upozoroval například vynecháváním témat s etnickými čistkami a o uprchlících. Noviny čerpaly hlavně z ruských a čínských zdrojů, které přijaly spíše srbský úhel pohledu než americký. Články proti útokům měly často emoční titulek. Situaci příjemcům nastiňovaly tak, že NATO zasahuje do vnitřních záležitostí SRJ. Na základě svého výzkumu Yang dochází k závěru, že čínské zpravodajství odrazilo postoj čínské vlády. (Yang, 2003)

Americké noviny se soustředily na prezentaci samotných útoků. Užívaly zdroje převážně americké a NATO, které prezentovaly akce jako boj za ochranu lidských práv. V amerických novinách bylo větší zastoupení článků podporujících bombardování. Yang došel k závěru, že články odpovídají názorům americké vlády. (Yang, 2003)

Daya Kishan Thussu z univerzity ve Westminsteru v článku *Legitimizing 'Humanitarian Intervention'? CNN, NATO and the Kosovo Crisis* (2000) zkoumá zpravodajské pokrytí Operace ze strany CNN. Thussu prezentuje konflikt jako precedens. Jedná se o první akci NATO, kdy vojensky zasahuje do vnitřních záležitostí suverénního státu. CNN televize

prezentovala světový zásah jako humanitární intervenci, kdy nebylo možné jiné řešení, protože všechna diplomatická jednání selhala. Hlavním zdrojem informací byla americká armáda, prostor věnovaný jugoslávským či srbským představitelům byl velmi omezený. Thussu uvádí, že stejně jako další západní mediální organizace CNN prezentovala akce NATO jako nezbytnou morální křížovou výpravu proti tyranovi. Srbové v čele s Miloševićem byli démonizováni. UCK, kterou americká vláda v roce 1998 označila za teroristickou organizaci, byla CNN prezentována jako uskupení bojovníků za svobodu. (Thussu, 2000)

Prezentaci BBC se věnovala Kristina Riegert ve své studii *The Image War: NATO's Battle for Kosovo in the British Media* a též jsou její teze uvedeny v článku *From the Persian Gulf to Kosovo — War Journalism and Propaganda*. Riegertová zmiňuje dominantní postavení BBC. Jejich zpravodajské pokrytí po bombardování bylo jedno z nejrozsáhlejších, co BBC kdy absolvovalo. KFOR sledovalo přes 60 osob přímo v Prištině. Cílem bylo předávat informace v reálném čase. Riegertová ve svém článku popisuje průběh a komplikace zpravodajské produkce v době Operace. Když začalo bombardování, byli novináři NATO, vyjímaje Řeky, vyhnáni z Kosova. Proběhlo několik pokusů o umožnění návratu novinářů, aby mohli podávat zprávy přímo z terénu. Pouze pár novinářům se podařilo na území proniknout. Řada novinářů se přesunula do Bělehradu. Riegertová dále uvádí odůvodnění užívání zdrojů. Novináři považovali zprávy z NATO za věrohodnější zdroj informací než od jugoslávských představitelů. Výroky jugoslávských autorit považovali za lživé. (Riegert, 2003)

Případová studie Roselly Savaresové *Infosuasion in European Newspapers; A Case Study on the War in Kosovo* se zabývá orientací evropského tisku u prezentace kosovské války. Zvolila dva nejčtenější deníky v pěti zemích – ve Francii, Velké Británii, Itálii, Španělsku a v Německu. Deníky po jednom zastupovaly konzervativní a liberální ladění. Z konzervativních vybrala - Le Figaro, The Times, Il Corriere Della Sera, ABC and Die Welt. Z liberálních pak Le Monde, The Guardian, La Repubblica, El Pais a Frankfurter Rundschau. (Savarese 2000) Podobnosti našla mezi The Guardian a The Times. Obsahy obou deníků považuje R. Savaresová za názorově vyvážené. Na druhé straně stojí ABC a El Pais s velkou podporou NATO útoků. Alianci NATO jako pakt, jehož hlavní hodnoty jsou rovnost, demokracie a svoboda, vyobrazovaly také britské deníky. (Savarese 2000) Britské noviny převážně převzaly proválečnou linii. Konzervativní noviny jako Daily Mail, Express, Telegraph a The Times podpořily britskou armádu. Zároveň ale vyjádřily určitou skepsi či obavu, co útoky přinesou. Liberálnější část tisku, např. Guardian a Independent,

proklamovaly akce jako morální mise NATO. S pomocí Tonyho Blaira měl tak národ dočasnou morální misi – boj proti zlu. (Hammond, 2000)

Zpravodajstvím Balkánu se věnovala Ekaterina Balabanová, která se zaměřila na rumunská média. Zkoumala vztah politiky a tisku ve dvou obdobích (od 24. 2. 1999 až do 25. 3. 1999 a od 15. 4. 1999 do 15. 5. 1999). V prvním období byl tisk neutrální. Vlna kritiky se objevila až v období druhém, a to směrem k vládnímu postoji a útokům NATO. Rumunská média soucítila s uprchlíky. Balabanová zmiňuje, že tisk neměl na bulharskou vládu vliv. (Balabanová, 2007)

Dále lze uvést například Nikose Raptise, který se věnoval balkánskému zpravodajství, konkrétně řecké kapitole *The Greek „Participation“ in Kosovo*, která je součástí publikace *Degraded Capability: The Media and Kosovo Crisis*. Raptis zmiňuje velké pokrytí kosovské krize již před bombardováním, avšak v té době byly hlavním zdrojem západní zpravodajské agentury. Ve svém výstupu uvádí, že Albánci konflikt zintenzivňovali, aby NATO „pozvali“ do Kosova. Řeckou prezentaci v médiích lze hodnotit jako proti NATO.

7. Metodologie výzkumu

V této části diplomové práce přecházím z teoretické části, kde jsem nastínila vliv a účinky médií, problematiku zpravodajské produkce a popsala historické souvislosti kosovské krize, k části praktické. V kapitolách níže uvedu cíl výzkumu a volbu analýzy. Popíši postup a odůvodním volbu výzkumných otázek. Na závěr provedu vyhodnocení výsledků.

7.1. Cíl výzkumu

V rámci výzkumného procesu je nutné konkretizovat výzkumné téma. Cílem mého výzkumu je pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumat, jak vybrané české celostátní deníky reflektovaly Operaci spojeneckou sílu.

7.2. Typ výzkumu - kvantitativní obsahová analýza

K vypracování praktické části své práce jsem si zvolila metodu kvantitativní obsahové analýzy, která je pro zvolený výzkum vhodnější i vzhledem k velkému množství vzorků. Tato metoda patří k tradičním nástrojům zkoumání mediální agendy. Analýza je spojována s Bernardem Berelsonem, který napsal knihu *Content Analysis in Communication* (1952).

Michael H. Walizer a Paul L. Wienir (1978) definují obsahovou analýzu jako systematickou proceduru vymyšlenou za účelem zkoumání zaznamenané informace. Obsahová analýza je metoda výzkumu a analýzy komunikace systematickým, objektivním a kvantitativním způsobem. (Wimmer et al., 2014)

Tato metoda se zaměřuje pouze na obsah mediálního sdělení bez zkoumání jejich významů. (Trampota, 2008) Analýza je „*vysoce strukturovaným a selektivním procesem*“. (Schulz et al, 2004, str. 29) Díky tomu je možné výsledky dobře znázornit a ověřit. „*Systematičnost analýzy spočívá v logice výběru zkoumaného materiálu, kdy je využito zkoumání vzorku mediálních obsahů, který by měl reprezentativně zastupovat zkoumaný celek, ke kterému výsledky a zjištění odkazují*.“ (Trampota, 2008, str. 41) Je podstatné systematicky zvolit i proměnné a zkoumaný obsah správně utřídit do kategorií.

Tato metoda bývá kritizována za to, že nenabízí vysvětlení, ale pouze tvrdá data. Dále, jak mimo jiné zmiňuje Tomáš Trampota: „*Kvantitativní data vyvolávají představu objektivní*

danosti, ačkoliv jsou výsledkem kategorizačního systému vystavěného výzkumníkem. Právě to, jak jsou jednotlivé proměnné kategorizovány, má na konečnou podobu výsledků zásadní vliv.“ (Trampota, 2008, str. 44) T. Trampota uvádí též: „Na to poukazuje také Dennis McQuail, dle kterého konstruování systému kategorií před jeho aplikací v sobě skrývá riziko, že badatel zavede vlastní významový systém, spíše než aby ho odvozoval z obsahu, takovýto systém je pak selektivní a potenciálně deformovaný.“ (Trampota, 2008, str. 44)

I přes výše uvedenou kritiku je při správném postupu kvantitativní obsahová analýza přínosnou metodou a dobrým odrazovým můstkem pro další analýzu.

Pro vypracování obsahové analýzy zvolím tradiční postup, který je uveden v knize: *Agenda-setting: teoretické přístupy*:

1. stanovit hypotézu či výzkumnou otázku,
2. definovat výběrový soubor,
3. vybrat vzorek ke zvolenému souboru,
4. zvolit a definovat jednotku analýzy,
5. konstrukce kategorie obsahu,
6. koordinace kódování a provedení pilotní studie,
7. kódování obsahu,
8. analýza nasbíraných dat,
9. závěr, včetně hledání souvislostí. (Wimmer et. al str. 163; Škodová et. al. 2008, str. 42)

Hodlám též vycházet z odborné knihy D. Riffa, S. Lacyho a F. G. Fica *Analyzing Media Messages, Using Quantitative Content Analysis in Research*, 2005 a studií, kde se objevují kvantitativní obsahové analýzy mediálních výstupů, mimo jiné ze studie Jin Yanga *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage*, která byla uveřejněna v databázi SAGE a která také porovnává mediální pokrytí leteckých útoků NATO v roce 1999, a to v čínských a amerických médiích.

7.3. Výzkumné otázky

Obsahová analýza musí mít naformulované výzkumné otázky nebo hypotézy. Nezbytnou součástí je i rešerše literatury, o kterou je možné otázky či hypotézu opřít. (Wimmer et al., 2014)

Následující výzkumné otázky opírám o odborné výstupy věnující se kvantitativní obsahové analýze obecně či přímo tématu, který je předmětem mého zkoumání. Jedná se mimo jiné o tyto odborné studie:

- J. Yanga - *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries*
- Ekateriny Balabanové - *Media Power during Humanitarian Interventions: Is Eastern Europe Any Different from the West?*
- Marka Wolfgrama- *Democracy and Propaganda NATO's War in Kosovo*
- Heinze Brandenburga- *Party Strategy and Media Bias: A Quantitative Analysis of the 2005 UK Election Campaign*
- F. Dica, L. Kua a S. Soffina - *Fairness, balance of newspaper coverage of U.S. in Gulf War*

Výzkumná otázka 1: Jakou pozornost věnovaly vybrané deníky ve vybraném období Operaci?

Je důležité zjistit míru pozornosti médií. Dominance tématu určuje důležitost tématu a zvyšuje pravděpodobnost dosahu k příjemci. Zpráva čtenáře nejen může ovlivnit, ale zaktivizovat ho k reakci a vyvolat tak diskuzi.

Cílem výzkumné otázky je zjistit počet článků věnujících se tématu oproti celkovému počtu článků. Zde vycházím ze studie E. Balabanové (2010), která se zaměřovala na porovnání výskytů v bulharských a britských novinách. Také ji opírám o studii Heinze Brandenburga (2005), která se věnuje volební kampani. Autor zkoumal míru pokrytí u nejčtenějších deníků.

Výzkumná otázka 2: V jakých rubrikách byly články umístovány?

V případě této výzkumné otázky hodlám sledovat rozdíly v počtech článků na titulní straně a umístění v rubrikách. Zkoumáním umístění zjistím, zda se téma dostalo i do domácí politiky či jiných rubrik a zda vyvolávaly reakci (publicistika, názory, komentáře).

Zakomponování sledování umístění opírám též o uvedenou studii E. Balabanové (2010). Dále též o studii J. Yanga (2003), který v rámci svého výzkumu definoval otázku následovně: *Jak se lišily čínské noviny od amerických v umístění článků o bombardování Kosova?*

Předpokládané umístění:

- Titulní strana,
- Domácí zpravodajství/Domov,
- Zahraniční zpravodajství/ Ze zahraničí,
- Politika/Zpravodajství – pokud jde o kombinaci domácího a zahraničního zpravodajství,
- Komentář/Názor/Publicistika,
- rubrika v angličtině,
- Ekonomické zpravodajství,
- Sport,
- tematické.

Výzkumná otázka 3: Jaké mediální zdroje se v člancích objevují?

Autoři řady studií (viz kapitola 6 této práce) poukázali na důležitost zkoumání zdroje, jelikož výrazně ovlivňuje význam zprávy.

Zakomponování zkoumání zdrojů opírám o studii Mariána Javorského *Objektivita mediálního zpravodajství v éře humanitárních válek: Případ války v Kosovu* a též studii Marka Wolfgrama, který se věnuje otázce, jak novináři pracovali se zdroji. Dále také o odborný výstup autorů F. Dica, L. Kua a S. Soffina, kteří na zkoumání zdrojů postavili celou práci. Rovněž využívám studii Maryho O'Regana *The Irish press and the Iraq War: Real world cues, news values and the political calibration effect*, která se zabývá pro změnu konfliktem v Iráku.

Zaeviduji zdroje uvedené v domicilu, ale též média zmíněná v textu. K předpokládaným zdrojům patří¹:

ČTK (Československá tisková kancelář). Jedná se o národní tiskovou a informační agenturu, jejímž posláním je poskytovat objektivní a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů. Stát neodpovídá za závazky agentury a agentura neodpovídá za závazky státu. ČTK je politicky i ekonomicky nezávislá.

Reuters, britská zpravodajská agentura (zakladatel Paul Julius Reuter). Na základě dlouhé tradice, rozšíření poboček do celého světa, pohotového jednání a množství získaných významných ocenění je považovaná za přední světovou mezinárodní zpravodajskou agenturu.

¹ Informace k tiskovým agenturám čerpám z jejich domovských stránek, viz seznam literatury.

AFP (Agence France-Presse), francouzská tisková agentura je nejstarší mezinárodní zpravodajskou agenturou se sídlem v Paříži. Spolu se zmíněnými AP a Reuters patří k největším tiskovým agenturám na světě. Své pobočky má ve více jak 150 zemích světa.

AP (Associated Press), americká tisková agentura je nezávislé zpravodajské družstvo se sídlem v New Yorku. Své týmy má více než 100 zemích světa.

DPA (Deutsche Presse-Agentur), německá tisková agentura, jejímž cílem je šířit pouze ověřené zprávy o událostech, jejichž svědky byli sami zpravodajové agentury.

Dále společnosti/zpravodajské sítě - BBC (British Broadcasting Company), CNN (Cable News Network) a SAD (Springer Auslandsdiens).

Výzkumná otázka 4: Jaké bylo zastoupení témat u vybraných deníků?

J. Yang (2003) uvádí, že jedním z méně důležitých prvků v rámování je výběr některých aspektů události, které je poté dělají významnějšími než ty druhé. Aby bylo možné vyhodnotit přiřazování významu, a tudíž dominanci, je důležité pročitat jednotlivé příběhy. J. Yang pracoval pro účely své analýzy se zprávou z Media Monitoru. Media Monitor byl dvouměsíčník, který vydávalo do roku 2010 Centrum pro média a veřejné záležitosti. Media Monitor provedl v roce 1999 analýzu, jak televizní zpravodajství reflektovalo letecké útoky NATO. Z analýzy vzešlo deset témat: letecká válka, uprchlíci, strategie/taktika, etnické čištění, civilní poškození, válečný zajatec, diplomatické vyjednávání, systém/technika zbraní, debata o pozemní válce a FYROM (dnes Republika Severní Makedonie). J. Yang ve své analýze zachoval šest témat: uprchlíci, etnické čistky, civilní poškození, válečný zajatec, diplomatické vyjednávání a FYROM (dnes Republika Severní Makedonie). Dvě témata sloučil do jednoho: strategie/ taktiku se zbraňovým systémem. Oproti Media Monitoru pracuje s delším časovým úsekem, aplikuje výzkum na zvolená média a přidává dalších pět témat: aktuální vývoj v letecké válce, diskusi o válce, protest a odsouzení, ruská pomoc SRJ a další.

Pro účely své obsahové analýzy hodlám částečně vycházet z J. Yanga. Dále jsem témata doplnila o body související s českým prostředím, které jsem určila po přečtení článků a dalším zkoumáním tématu.

K samotné práci s textem: článek hodlám řadit podle titulku a dále do vyčerpání tří témat. Zhongdang Pan a Gerald M. Kosicki (1993) zdůrazňují význam titulku u zprávy. Opírají se o „obracenou pyramidu“ a určují titulek za nejsilnější rámcové zařízení syntaktické struktury. (Pan, Kosicki,1993)

Témata:

Diplomatické vyjednávání

Před bombardováním i v průběhu probíhala řada diplomatických vyjednávání, proto je důležité zapojit toto téma. Dá se předpokládat, že řadě článků hlavních témat budou věnována právě vyjednávání. Mezi hlavní konference týkající se jednání kosovské krize je konference v Rambouillet a poté jednání, ze kterých vzešla rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1244 o mezinárodní civilní a vojenské přítomnosti v Kosovu. Jednání probíhala na bilaterální i multilaterální úrovni.

Příklady:

„Berlínský summit unie ve znamení řešení krizí“, Hospodářské noviny, 24. 3. 1999

„Odboráři: Světová diplomacie selhala,“ MF Dnes, 30. 3. 1999

„Jednání o míru zaskřípalo, diplomaté hledají řešení“, MF Dnes 8. 6. 1999

Aktuální situace o bombardování

Zpravodajství přináší aktuální informace o bombardování. Vzhledem k datu výběrového souboru mezi témata budou patřit informace o začátku bombardování, o mobilizaci, válečné technické informace, např. jaké zbraně či stíhačky byly užity. Též jaká byla válečná metoda, jaké cíle byly zasaženy či jak dlouho se již bombarduje. V průběhu náletů se objevily i informace zvažující pozemní útok.

Příklady:

„Miloševič neustoupil, Solana nařídil útok“, MF Dnes, 24. 3. 1999

„Zbraně NATO nad Jugoslávií“, MF Dnes, 30. 3. 1999

„Ukončena další vlna náletů v Jugoslávii, schyluje se k další“, Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„NATO vylučuje pozemní operaci“, Blesk, 6. 4. 1999

„Hillary věří, že bude stačit pouze letecké bombardování“, 17. 5. 1999

Aktuální situace v SRJ

Aktuální situace v SRJ, noviny přinášejí informace z oblasti zmítající se válkou. Vzhledem k válce bylo pro novináře komplikované získávat zprávy napřímo z místa činu, jak uvádí Kristina Riegert ve svých odborných výstupech v případě BBC (viz kapitola 6. Rešerše studií zabývající se válečným zpravodajstvím se zaměřením na válku v Kosovu a bombardování). Je důležité si uvědomit, že v roce 1999 spadá Černá Hora stále pod SRJ, proto do tohoto tématu řadím i oblast Černé Hory (samostatnost až v roce 2006). Dále pod toto téma řadím vývoj v Kosovu, umístění a činy srbských vojsk, Jugoslávské lidové armády, Kosovské osvobozené armády (UCK) a vztah mezi obyvateli v Kosovu. Akce NATO měla ukončit právě násilí v Kosovu a donutit Slobodana Miloševiče chovat se podle rezoluce Rady bezpečnosti Spojených národů 1199 z roku 1998. (Dobešová/Božková, 2014)

Příklady:

„Poradce Rugovy popraven!“, Blesk 30. 3. 1999

„Etnické čistky neberou konce“, Hospodářské noviny, 31. 3. 1999

„Shea: Čistky začaly i v Černé Hoře“, Právo 21. 4. 1999

Situace v sousedních státech

Bombardování, válka a nepokoje mají vždy neblahé dopady i na sousedící státy. Do této kategorie patří i post jugoslávské státy a další země na Balkáně. Téma často navazuje na další oblasti, například ekonomické dopady a řešení otázky migrace.

Příklad:

„Chorvatsko doufá v pomoc“, Právo, 8. 6. 1999

Šíření konfliktu

Vypuknutím války mohou vznikat obavy o rozšíření konfliktu. Pod téma zařadím články věnující se obavám o rozšíření konfliktu do dalšího státu či úroveň evropskou, či globální.

Příklady:

„NATO má dilema, může otevřít velký konflikt“, MF Dnes 24. 3. 1999

„O záruky, že se kosovský konflikt nerozšíří“, Hospodářské noviny, 6. 4. 1999

„Sousedé Jugoslávie mají strach z rozšíření válečného konfliktu“, Právo, 29. 3. 1999

Uprchlíci a migrace

Jedním z důsledků nepokojů či válek je migrace a uprchlíci. Obsahem článků spadající pod toto téma mohou být komparace s předchozími roky, příběhy uprchlíků, varování před vlnou uprchlíků nebo jednání vlád, jak se s migrací vypořádat.

Příklady:

„Z Kosova prchají tisíce Albánců“, Právo, 30. 3. 1999

„Kosovští uprchlíci a hašení ohně“, Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„Připravme se na běžence“ Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„V Kosovu vrcholí exodus Albánců“ Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„Na hranici Makedonie čeká patnáct tisíc běženců“, Právo, 27. 5. 1999

Humanitární intervence a ochrana lidských práv

Dalším tématem je termín humanitární intervence a ochrana lidských práv. Jak uvádím v předchozích kapitolách, řeč NATO k ospravedlnění leteckých útoků byla ochránit základní lidské hodnoty, zajistit ochranu lidských práv.

Příklady:

„Lidská práva s plochou dráhou letu, MF Dnes, 27. 3. 1999

„Platí právo silnějšího?“ MF Dnes, 27. 3. 1999

Porušení mezinárodního práva

Odpůrci leteckých útoků se opírali o tvrzení porušení mezinárodního práva. Letecké útoky začaly bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. Články s touto tematikou mohou obsahovat termíny jako NATO, agrese, narušení práv suverénního státu.

Příklad:

„*Je podle práva zásah NATO agresí?*“ Hospodářské noviny, 26. 3. 1999

Témata k České republice

Po zařazení obecných témat z hlediska zpravodajství o válečných konfliktech přidávám i témata domestikovaná, která jsou zasazená do prostoru České republiky.

ČR a bezpečnost

Při zahájení útoků se dle zpráv z deníků obyvatelé České republiky obávali o rozšíření konfliktu i na území ČR. K tématu se nejvíce vyjadřovali zástupci bezpečnostní informační služby a zástupci ministerstva vnitra.

Příklady:

„BIS: Nebezpečí zemi nehrozí“, Hospodářské noviny, 24. 3. 1999

„Válka v Jugoslávii: Bojíte se?“ Blesk, 26. 3. 1999

„Hrozí kosovská krize i nám?“ MF Dnes, 30. 3. 1999

ČR a humanitární zapojení

Česká republika neplánovala přímé vojenské zapojení, ale řešila se pomocí humanitární, například vysláním a darováním polní nemocnice či darování potřebných věcí (strava).

Příklady:

„Nemocnice může do Makedonie“, Hospodářské noviny, 25. 3. 1999

„Tým vojenských zdravotníků z Olomouce zamíří do Kosova“, MF Dnes, 25. 3. 1999

ČR a vojenské nasazení

Česká republika nebyla připravena na aktivní zásah v SRJ. V rámci tohoto tématu se diskutovalo o umožnění přeletu letounů přes území ČR.

Příklady:

„Vojáci v ovzduší, vláda na zemi“, MF Dnes, 30. 3. 1999

„Letouny aliance létají přes ČR“, Právo, 27. 3. 1999

ČR - stanovisko politiků a vlády

Česká republika byla v době začátků leteckých útoků ve velmi komplikované situaci. Na jedné straně měla se Srby historicky nadstandardně dobré vztahy, avšak na straně druhé byla čerstvě přijata do Severoatlantické aliance a očekávala se podpora rozhodnutí NATO. Tato skutečnost výrazně rozdvajila stanoviska politiků a vlády. *„Z českých politických stran jednoznačně akci NATO odmítla KSČM. Tehdejší předseda KSČM Miroslav Grebeníček: „Mnozí občané ČR si teprve v těchto pohnutých okamžicích uvědomili, jaký je skutečný charakter militantního spolku NATO, do kterého nás pravice spolu se sociální demokracií zavlekla.“ (Dienstbier, 2004, str. 65) Mezi vládní ČSSD a opoziční ODS došlo k názorové roztržce.“ (Dobešová/Božková, 2014, str. 25,26)* Politické strany – ODA, KDU-ČSL, US-DEU útoky podpořily. (Dobešová/Božková, 2014)

„Souhlasu poslanců předcházela bouřlivá debata“ MF Dnes, 25. 3. 1999
„Podle politiků s Jugoslávií nejsme ve válečném stavu“ Právo, 26. 3. 1999
„Na dvou židlích“, Právo, 30. 3. 1999
„Je hanba, že postoj jako Havel, nezaujali i premiér a předseda sněmovny“, MF Dnes, 27. 3. 1999

ČR a čeští diplomaté

Zastupitelské úřady umístěné v zóně konfliktu a ambasády patřící aktérům konfliktu bývají častým terčem demonstrantů, případně mohou být zasáhnuty (spíše omylem) při náletech. Při pročítání deníků jsem si povšimla daného tématu, věnovaného konkrétně českým diplomatům na zastupitelském úřadu v Bělehradě a okolních územích. V průběhu bombardování pobývali po celou dobu na české ambasádě diplomaté či jiní úředníci vyslaní ministerstvem zahraničních věcí (v omezeném množství). *„Postoj historicky vytvořeného vztahu k jednotlivým evropským národům se projevil v této komplikované situaci velmi zřetelně i vůči budově ambasády ČR v Bělehradě. Zastupitelský úřad byl ideálně umístěn pro případné útoky. Sídlí v samém centru Bělehradu na Bulevaru Kralja Alexandra, naproti tehdy jugoslávskému parlamentu. I přesto, že Praha byla již členem NATO a česká vláda kývla na bombardování, zůstala budova velvyslanectví ČR nepoškozena.“* (Dobešová/Božková, 2014)

Příklad:

„Kavan potvrdil možnost stažení dalších diplomatů z Bělehradu“, Hospodářské noviny, 24. 3. 1999

ČR-zbraně Agroplast

Na počátku bombardování proletěla zprávami kauza o dodávání zbraní SRJ. Jedním z podezřelých byla i firma Agroplast.

Příklad:

„Je za migy pro JSR česká firma?“ Hospodářské noviny, 24. 3. 1999

ČR- pohled občanů

Autoři článků zabývající se kosovskou krizí informovali i o pohledu českých občanů, případně věnovali prostor v novinách pro komentáře a názory čtenářů.

Příklady:

„Lidé útoky nechtějí, říká STEM“, Hospodářské noviny, 21. 4. 1999

„Agentury: Obliba stran u občanů se po útocích NATO nemění“, Hospodářské noviny, 21. 4. 1999

Dopad bombardování a krize na ekonomiku a ekologii

Součástí těchto témat byly informace týkající se válečných škod, potřebných obnov, úbytku vývozu či dovozu, turistice a též ekologickým problémům. Obavy z poklesu turismu mělo nejvíce Chorvatsko. Rumuni měli komplikace kvůli kyselým deštům. Italští rybáři pro změnu našli bomby v moři.

Příklady:

„Kosovo srazilo euro na nejnižší kurs“, Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„Jihočeským firmám zatím výrazné ztráty válečným konfliktem v Jugoslávii nehrozí“, Právo, 29. 3. 1999

„Cestovky nezaznamenaly pokles zájmu o Chorvatsko“, Právo, 26. 3. 1999

„Zničením životně důležité železniční tratě“, Hospodářské noviny, 6. 4. 1999

„Rumuni si stěžují na kyselé deště“, Právo, 27. 5. 1999

„Balkánská ekobomba“, Blesk, 21. 4. 1999

Humanitární pomoc

Vzhledem k tématu zkoumání a při pročítání článků jsem přidala i téma týkající se humanitární pomoci. Do této kategorie zahrnuji pomoc států vyjma ČR, které jsem vymezila vlastní kategorií.

Příklad: „Concert SOS Kosovo“, Hospodářské noviny, 27. 5. 1999

Mezinárodní síly a mise

Při diplomatických jednáních vyvstaly myšlenky na řešení situace vysláním mezinárodních sil do Kosova (Kosovo Force, KFOR). Tato mezinárodní mírová operace NATO, která byla obsažena v rezoluci 1244, byla zahájena měsíc po ukončení bombardování. (Dobešová/Božková, 2014)

Příklad: „Aliance se musí rozmyslet, kdy vyšle mezinárodní síly do Kosova“, MF Dnes, 27. 5.1999

Podpora Operace u států a subjektů

Obsahem tohoto tématu je vyjádření podpory států či subjektů Operaci. USA a Německo podpořilo letecké útoky, Německo potvrdilo svoji účast i bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. Z fyzických osob vojenskou akci podpořili například Václav Havel, dále portugalský premiér Guterres, či Tony Blair z Velké Británie. (Dobešová/Božková, 2014)

Příklady:

„Portugalský premiér se s Havlem shodl na nutnosti zásahu aliance“, Hospodářské noviny, 30. 3. 1999

„Němci a Američané útoky schvalují“, Hospodářské noviny, 31. 3. 1999

Odpor zapojit se k akci, snaha zabránit akcím

Do tématu hodlám započítat nesouhlasný postoj k útokům, snahy zabránit Operaci, včetně demonstrací a jejich důsledky. Velkým odpůrcem útoků bylo Rusko, Čína a i Řecko. Odmítavý postoj Číny zvýšil zásah jejího zastupitelského úřadu v Bělehradě, 7. 5. 1999. (Dobešová/Božková, 2014) Souvisejícím tématem, které jsem zařadila, je **Prosba o ukončení krveprolití.**

Příklady:

„Útoky neodmítla jen Moskva“, Hospodářské noviny, 25. 3. 1999

„Je třeba zastavit útoky NATO a začít jednat“, Právo, 27. 3. 1999

„Otevřený dopis panu premiéru Zemanovi“, Právo, 31. 3. 1999

„Srbové demonstrovali proti útoku“, Hospodářské noviny, 26. 3. 1999

Rusko

Výrazným státem ve vztahu ke kosovské krizi bylo Rusko. Hodlám sem řadit témata věnující se pohledu Ruska či jednání s Ruskem. Důležití aktéři ve vyjednávání byli tehdejší premiér Jevgenij Primakov, prezident Boris Jelcin a ministr zahraničních věcí Igor Ivanov.

Příklady:

„Ruští vojenští experti varovali Jelcina před dodávkami zbraní pro Bělehrad“, Právo, 27. 3. 1999

„Rusko přerušilo na protest veškeré kontakty s aliancí“, MF Dnes, 27. 3. 1999

Čína (ČLR)

Čínská lidová republika, jak uvádím i v textu výše, byla proti politice NATO. V rámci pročitání deníků jsem narazila na téma Číny, zejména v kontextu bombardování zastupitelského úřadu, místa podpisu Česko– řecké iniciativy.

ČLR se též zdržela jako jediná země při hlasování o schválení rezoluce Rady bezpečnosti 1244. Hlavním důvodem dle všeho byla obava z užití stejné politiky proti nim. (Dobešová/Božková, 2014)

Příklady:

„Vídeň se sblížila s Pekingem“, Hospodářské noviny, 30. 3.1999

„Bombardování potrefilo i Čínu“, Právo, 21. 4. 1999

O Miloševičovi

Články věnované rozhodnutím Miloševiče, jeho osobě a případně i jeho rodině.

Příklady:

„Miloševič, vůdce, který otrásl celým Balkánem“, MF Dnes. 6. 4. 1999

„Diktátor ulil miliony do Rakouska“, Blesk, 21. 4. 1999

„Miloševič po mozkové mrtvici“, Blesk, 8. 6. 1999

Odsouzení Miloševiče

Do této kategorie spadá mezinárodní soudní tribunál, srbský soud, či jiný relevantní.

Příklady:

„Miloševiče obviní haagský soud z válečných zločinů“, MF Dnes, 27. 5.1999

„CNN: Miloševiče obviní v Haagu“, Hospodářské noviny, 27. 5. 1999

Návrhy na řešení krize, včetně požadavků na ukončení války

Téma navazuje na téma diplomatická jednání. Rozšiřuje jej o konkrétní návrhy na řešení. Mezi návrhy patřilo například rozšíření Paktu stability, ale i rozdělení Kosova na dvě části.

Příklady:

„Jednání o míru zaskřípalo, diplomaté hledají řešení“, MF Dnes, 8. 6. 1999

„EK navrhuje posílit vztahy s Balkánem, Hospodářské noviny“, 27. 5. 1999

„Jednou z variant je rozdělení“, Právo, 24. 3. 1999

Česko–řecká iniciativa

Jedním z návrhů na řešení kosovské krize byla Česko – řecká iniciativa (viz kapitola 5, Shrnutí kosovské krize).

Příklady:

„Česko–řecká iniciativa vzbudila rozpaky“, Právo, 27. 5. 1999

„Česko–řecký plán je na světě, zapomeňte“, MF Dnes 27. 5. 1999

Výzkumná otázka 5: Jací aktéři se v článcích objevují?

Mary O'Regan (2010) se ve své studii věnuje nejen zdroji, jak uvádíme u výzkumné otázky č. 3, ale též aktérům. Obdobně zkoumám, zda a jaký autor je citován či parafrázován (zminěn). Aktéry dělím na jednotlivce, instituce a politické strany.

Kolik prostoru (a umístění citace) je věnováno jednotlivým aktérům může naznačovat, zda je pro novináře aktér věrohodný, aby mu prostor věnoval.

Mezi fyzické aktéry vystupující ve věci kosovské krize jsou (pozice u osob jsou z doby bombardování):

- Slobodan Milošević, prezident Svazové republiky Jugoslávie
- Bill Clinton, prezident Spojených států amerických
- Richard Holbrooke, náměstek ministra/ministryně zahraničních věcí USA
- Madeleine Albrightová, ministryně zahraničních věcí USA
- Javier Solana, generální tajemník NATO
- Jacques Chirac, francouzský prezident
- Joschka Fischer, ministr zahraničních věcí SRN
- Gerhard Schröder, kancléř SRN a předseda Sociálnědemokratické strany Německa
- Jevgenij Primakov, premiér Ruské federace
- Boris Jelcin, prezident Ruské federace
- Igor Ivanov, ministr zahraničních věcí Ruské federace

- Václav Havel, prezident České republiky
- Jan Kavan, ministr zahraničních věcí ČR
- Miloš Zeman, premiér ČR

Instituce spojené s tématem jsou NATO, Evropská unie, OSN (Rada bezpečnosti), Mezinárodní soudní tribunál v Haagu.

Mezi politické strany v té době patřily Občanská demokratická strana (ODS), Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) a strany čtyřkoalice KDU- ČSL, Občanská demokratická aliance (ODA), Unie Svobody (US), Demokratická unie (DEU).

V případě, že bude v textu uveden aktér, který nebude spadat do jedné z kategorií (jméno, instituce, politická strana), hodlám jej kódovat podle národnostní příslušnosti, pokud bude explicitně uvedena. Při pročítání jsem si povšimla následujících příkladů: Srb, Chorvat, kosovský běženec, nejmenovaný francouzský diplomat a další.

Výzkumná otázka 6: Kolik článků se k tématu objevilo po ukončení bombardování?

Poslední výzkumnou otázkou hodlám sledovat pozornost u jednotlivých deníků po ukončení bombardování. Získáním počtu článků pomocí nadefinovaných klíčových slov získám odpověď na stanovenou otázku.

7.4. Definice výběrového souboru

Druhým krokem analýzy je operacionalizace a časové ohraničení obsahu, z kterého se čerpá. (Trampota, 2008) *„Výběr se provádí ve čtyřech rovinách. Nejprve musíme rozhodnout, jaká média budeme rozebírat. Za druhé si musíme rozmyslet, jaké obsahy budeme v těchto médiích analyzovat. Za třetí si musíme stanovit, za jaké časové období budeme mediální obsahy sledovat. A konečně si musíme specifikovat mediované obsahové jednotky.“* (Schulz, et al., 2004, str. 35)

7.4.1. Ohraničení obsahu

Pro vypracování výzkumných otázek a splnění vytyčených cílů své diplomové práce jsem zvolila následující české celostátní deníky: MF Dnes, Hospodářské noviny, Právo a Blesk.

Deníky spadají pod odlišná vydavatelství a cílí na různé skupiny čtenářů. Pro jednodušší orientaci níže uvádím specifika zvolených médií. Vzhledem k rozsáhlé době zkoumání je nezbytné porovnat podobu rubrik dnes i dříve. Největší transformací z pohledu rubrik prošly Hospodářské noviny.

Z vybraných deníků byl a dodnes je dle dat z výzkumů Media projekt (online od roku 2006 po dnešek) nejčtenější Blesk, na druhém místě byla nejčtenější MF Dnes, třetí Právo a na posledním místě Hospodářské noviny.²

Mladá Fronta Dnes spadá pod společnost MAFRA, a.s. Je to středoprávní deník pro čtenáře střední třídy. Zaměřuje se na všeobecné zpravodajství, avšak nalezneme zde i publicistické články a přílohy magazínové. Vycházela a stále vychází šestkrát týdně (od pondělí do soboty).

Rubriky dříve a i dnes: Z domova, Ze zahraničí, Ekonomika a Finance, Kultura, Názory a Sport. Dále má regionální přílohu.

Hospodářské noviny vlastní společnost Economia a.s. Rovněž by se daly považovat za středoprávní deník, zaměřený spíše na podnikatele, živnostníky a vyšší třídu. Objevují se v nich často zprávy, komentáře a analýzy z ekonomické oblasti a z oblasti byznysu.

Rubriky v počátečním zkoumaném období (březen 1999): Světová ekonomika, Kapitálové a komoditní trhy, Kapitálové trhy, Evropa/Svět, tematické rubriky jako např. Válka v Kosovu; NATO-Jugoslávie, Slovensko, Z domova, Názory a komentáře, Cestovní ruch, Ekonomika, Politika, Sport, News Digest (rubrika v anglickém jazyce), Víkend (v pátek). Rubriky dnes: Extra, Události, Názory, Panorama, Podniky a trhy, Kultura, Autorská strana.

Právo je levicový či sociálně demokratický deník, který vlastní firma Borgis a v dnešní podobě je od roku 1991. Je konzervativního charakteru (hlavně grafickou podobou) a zaměřuje se na čtenáře ze střední vrstvy. Poskytuje všeobecné zpravodajství, komentáře a také vydává pravidelně přílohy. Vychází šestkrát týdně (kromě neděle).

² Informace o denících čerpám z jejich domovských stránek, viz seznam literatury.

Rubriky dříve a dnes: Zpravodajství (domácí), Ze zahraničí, Evropa, Publicistika, Regionální přílohy.

Blesk je bulvární deník založený v roce 1992 a spadá pod Czech News Center a.s. Jedná se o pravicový deník, který píše především pro nižší vrstvu. Zaměřuje se na aktuální zpravodajství a senzace jak z ČR, tak obecně ze světa.

Rubriky dříve i dnes (relevantní k tématu diplomové práce): Politika, Sport, Regionální, Tematické rubriky.

Výtisky potřebných deníků pro analýzu vyhledám v archívech knihoven (Ústav mezinárodních vztahů v. v. i, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy a Národní knihovna) a též pomocí databáze Newton Media Search.

7.4.2. Ohraničení časové

Časovým ohraničením diplomové práce je období od 24. 3. 1999, počátku bombardování, až do 1. 6. 2018.

U období bombardování 24. 3. 1999 až 10. 6. 1999 vyberu vzorek pomocí náhodného výběru. Použiji náhodných sedm dní (kromě neděle). Období po bombardování až do 1. 6. 2018 není možné ohraničovat časem, je nutné požadovaný materiál hledat pomocí klíčových slov.

7.5. Konstrukce výběrového souboru

Jak uvádí Tomáš Trampota v kapitole *Mediální agenda* publikace *Agenda – setting: „Ve většině případů badatelé nemají ekonomicky ani technicky neomezené možnosti zkoumat celý výběrový soubor, navíc jeho úplná analýza většinou ani není efektivní a k prozkoumání stanovených proměnných stačí analýza jen části souboru – výzkumného vzorku.“* (Trampota, 2008, str. 42) Variantou je tzv. konstruovaný týden nebo náhodný výběr dat, který je potřeba případně užívat opatrně, dle míry obecnosti zkoumaného tématu. Vybraný vzorek by měl být rozprostřen do celého roku kvůli sezónním vlivům, jako jsou Vánoce, volby a další. (Trampota, 2008)

Vzhledem k velkému množství dat jsem rozdělila úsek 24. 3. 1999 – 1. 6. 2018 následovně:

Za účelem provedení analýzy tématu bombardování/náletů jsem pracovala s vykonstruovaným týdnem bombardování a obdobím po bombardování:

Období 1	24. 3.1999 – 10. 6. 1999 (včetně)
Období 2	11. 6. 1999 – 1. 6. 2018 (včetně)

U období 1 jsem výtisky deníků prošla celé.

U období 2 jsem použila v různých variantách klíčová slova letecké útoky, NATO, JSR, Srbsko, Srbové, Jugoslávie, Milošević:

- Klíčová slova : ("leteck útok" OR "Nálet") AND ("JSR" OR "Srb*")
- Letecké útoky AND "Srb" OR "Kosov" OR "Jugoslávie" OR "Milošević?"

7.6. Kódovací arch, kódování

Jednotka analýzy je nejmenší prvek analýzy. „*Jednotka měření je úsek mediálních obsahů, na kterém zkoumáme zvolené proměnné a jejich kategorie.*“ Jednotkou může být téma, článek, zpráva, slovo, aktér, ale také např. akt. V případě užití jednotky „akt“ je nutné ho více specifikovat – akt násilí.

„Jádrem celé kvantitativní obsahové analýzy je konstrukce obsahových kategorií jednotlivých proměnných, kterých mohou zkoumané obsahy nabývat.“ (Trampota, 2008, str. 43)

Kategorie je možné stanovit kódováním průběžným a tzv. a priori. V případě první varianty se vytváří kategorie po předchozím zkoumání. V případě druhé „*před samotným sběrem dat na základě určité teoretické nebo racionální úvahy.*“ (Trampota, 2008, str. 43) Každá jednotka musí být přiřaditelná dané kategorii. (Trampota, 2008)

Je nutné určit kódovací postup. „*Kódováním označujeme praktický úkon, při němž mediované obsahy, které chceme analyzovat, identifikujeme a zaznamenáváme formou číselných hodnot - kódů.*“ (Scherer, 2004, str. 38)

Kódovací jednotka je u tisku zpravidla definována prostorem, u elektronických pro změnu časem. Helmut Scherer uvádí, že je dobré, kvůli jednoduššímu a přesnějšímu definování, stanovit jednotky tak, jak by je určil naprostý laik. Ke své definici kódovací jednotky vycházím

z definice H. Scherera: „Kódovací jednotkou je redakční příspěvek...“ Dále: „Příspěvkem chápeme graficky ucelenou žurnalistickou jednotku s nadpisem ...“ (Scherer, 2004, str. 41)

Kódovací arch obsahují proměnné identifikační (datum vydání, název média, název článku a umístění) a informující o obsahu článku (kdo je autorem a přiřazení k tématu). (Šťastná, et al., 2009)

Sledované proměnné:

- datum,
- název rubriky,
- číslo strany,
- zdroj (zahraniční zdroj, český zdroj, zdroj v textu),
- zkratky autorů a pseudonymy neboli „alias“,
- jedno až tři témata,
- aktéři v titulku,
- aktéři v textu.

Rubriky i zdroj jsou definovány na základě pilotního testu.

Pracovní procedury, souhrn jednotek neboli proměnných a kategorií se shrnuje do kódovací knihy. (Scherer, 2004)

Kódovač musí znát hranice kategorií. V případě více kódovačů je nutná koordinace a zajištění, aby jednotky třídili stejně. Z důvodu potřeby práce s velkým množstvím dat bývá využito kolem 2-6 kódovačů. Zaškolení kódovačů zpravidla probíhá při provedené pilotní studii. V rámci své diplomové práce budu kódovat bez pomoci jiných kódovačů.

8. Vyhodnocení výzkumu a interpretace výsledku

V rámci výzkumu jsem porovnávala čtyři celostátní deníky v ČR: Blesk, Hospodářské noviny, Mladá fronta Dnes, Právo.

Analýzu jsem prováděla na základě výše stanovených kritérií.

U období 1 (24. 3. 1999–10. 6. 1999) bylo celkově analyzováno 28 vydání, finální analyzovaný soubor čítá 393 jednotek. Jednotkou analýzy byl jeden článek. Pokud článek umístěný na titulní straně pokračoval na další, byl počítán jako jeden.

Před kódováním byl proveden pilotní test v případě každého deníku na 30–50 člancích, aby bylo možné doladit nedostatky v kódovací knize.

Výzkumná otázka 1: Jakou pozornost věnovaly vybrané deníky ve vybraném období Operaci?

V období 1 největší pozornost tématu, pokud poměříme celkový počet článků ve výtiscích a články věnované tématu, věnovala MF Dnes: 18 %. Druhým byly Hospodářské noviny s 12%, hned za ním Právo s 10%. Poslední s 4% se umístil deník Blesk.

Tab. 1 Pozornost u období 1

Počet článků	MF DNES	Hospodářské noviny	Právo	BLESK
K tématu	122 (18%)	140 (12%)	101 (10%)	31 (4%)
Celkem ve výtiscích	691	1193	972	788

Zdroj: vlastní výzkum 2018

Největší pokrytí tématu bylo 30. 3. 1999 MF Dnes s 36% (33 článků z 92). Druhé největší pokrytí bylo opět v MF Dnes 31 % (30 článků z 97).

Porovnáme-li počty článků mezi jednotlivými deníky bez celkového prostoru v daných denících, je průměr článků na výtisk následující:

- MF Dnes: 17 článků,
- Hospodářské noviny: 20 článků,
- Právo 14 článků,
- Blesk: 4,4 články.

Oproti prvnímu propočtu, kdy je na prvním místě MF Dnes, je největší průměrný počet u Hospodářských novin.

Výzkumná otázka 2: V jakých rubrikách byly články umístovány?

Tab. 2 Umístění článků

	MF DNES	Hospodářské noviny	Právo	BLESK
Titulní strana	15	18	15	2
Domácí zpravodajství	20	11		19
Zahraniční zpravodajství	52	7	36	
Komentář/názor/publicistika	13	7	19	
Rubrika v angličtině		15		
Politika		9		4
Region				1
Ekonomické		7	1	
Zpravodajství			25	
Sport		1	4	2
Tematické	4	65		
Stanovisko listu	17			2
Jiná				1

Zdroj: vlastní výzkum 2018

Téma prostoupilo ze zahraniční rubriky i do domácí a ekonomické rubriky, do publicistiky a občasně i sportu. Hospodářské noviny pro téma vytvořily speciální tematickou rubriku „NATO - Jugoslávie“. HN je jediný deník z vybraných, který má rubriku v anglickém jazyce „News Digest“. V této rubrice bylo 15 článků.

Největší počet článků na titulní straně byl v Hospodářských novinách. Nejvíce článků v Domácím zpravodajství a Sportu se objevilo v deníku Právo. Největší počet stanovisek listu vyprodukovalo MF Dnes.

V Blesku se články k tématu nacházely v rubrice Politika, kde mezi ostatními zprávami mělo téma dominantní zastoupení.

Výzkumná otázka 3: Jaké mediální zdroje se v člancích objevují?

Zde zkoumám jak zdroje v domicilu, tak v textu. U zdrojů v textu jsem sledovala mediální zdroje. Tyto zdroje se výrazně liší od uvedených v domicilu.

Tab. 3 Zdroje v domicilu

Počet článků	MF DNES	Hospodářské noviny	Právo	BLESK
ČTK	23	81	30	12
Autor	54	20	32	5
Čtenář	16		2	
Vlastní zpráva			10	
AP	2			
AP,Reuters	2			
Reuters	9	15		
DPA			7	
BBC			1	
CNN			4	
AFP				
SRJ				
Ruské zpravodajství			1	
Bloomberg			3	
BBC, Bloomberg			1	
AP, Bloomberg			1	
DPA, CNN			2	
Albánský zdroj				2
Jiné	2		4	3

Zdroj: vlastní výzkum 2018

ČTK jako svůj zdroj nejvíce uváděly Hospodářské noviny (81). MF Dnes měla největší zastoupení článků s autory a příspěvky od čtenářů. Hospodářské noviny ze zahraničních zdrojů nejvíce uváděly agenturu Reuters. Deník Právo uváděl DPA, Bloomberg, BBC a CNN. Měl

také největší zastoupení tzv. vlastních zpráv, kde nebyl uváděn autor. Dále jako jediný deník jednou uvedl ruské zpravodajství. Blesk dvakrát uvedl albánský zdroj.

Nejvíce zdrojů v textu uvedlo Právo: 62 zdrojů v textu. Hospodářské noviny uvedly 48, MF Dnes 28 a Blesk 8. Přepočtem na počet článků:

- **MF Dnes** 28 mediálních zdrojů v 121 článcích (23 %)
(Duma a Sega, General Anzeiger, Syria Times, LA Times, Washington Post, Newsweek, TV NOVA, TV PRIMA,...)
- **Právo** 62 mediálních zdrojů v 101 článcích (61 %)
(Duma a Sega, LA Times, The New York Post, Washington Post, Financial Times, US News The Times, International Herald Tribune, Berliner Zeitung, Český rozhlas, Le Figaro,...)
- **Hospodářské noviny** 48 mediálních zdrojů v 140 článcích (34 %)
(Narodna Obroda, The New York Post, TV ABC, Chicago Tribune, International Herald Tribune, Newsweek, Financial Times, Český rozhlas, Kurier, Deutsche Welle, Gazeta Wzborza,...)
- **Blesk** 8 mediálních zdrojů v 31 článcích (26 %)
(Kurier, francouzský a vídeňský deník, agentura Beta,...)

Při propočtu na počet článků stále dominuje deník Právo, zbylé výsledky jsou vyrovnané. Škála mediálního zdroje v textu je velmi rozmanitá s malým množstvím opakování.

V denících v domicilu nebyl ani jednou uveden mediální zdroj SRJ. AFP též nebylo uvedeno.

Autoři

Do Mladé fronty dnes nejvíce přispíval Petr Pravda, dále Michal Mocek, Viliam (William) Buchert a Karol Wolf.

Do Hospodářských novin psala Květa Buschová a Petr Němec. Do anglické rubriky přispíval George Griffis.

V deníku Právo se desetkrát objevil článek s označením „vlastní zpráva“. Z odborníků přispívala Věra Ivanovičová a dále také Alexandr Mitrofanov.

V Blesku byl v jednotkách uveden Václav Suchan (komentář Blesku), Daniel Kroupa a Jaroslav Krčál.

Výzkumná otázka 4: Jaké bylo zastoupení témat u vybraných deníků?

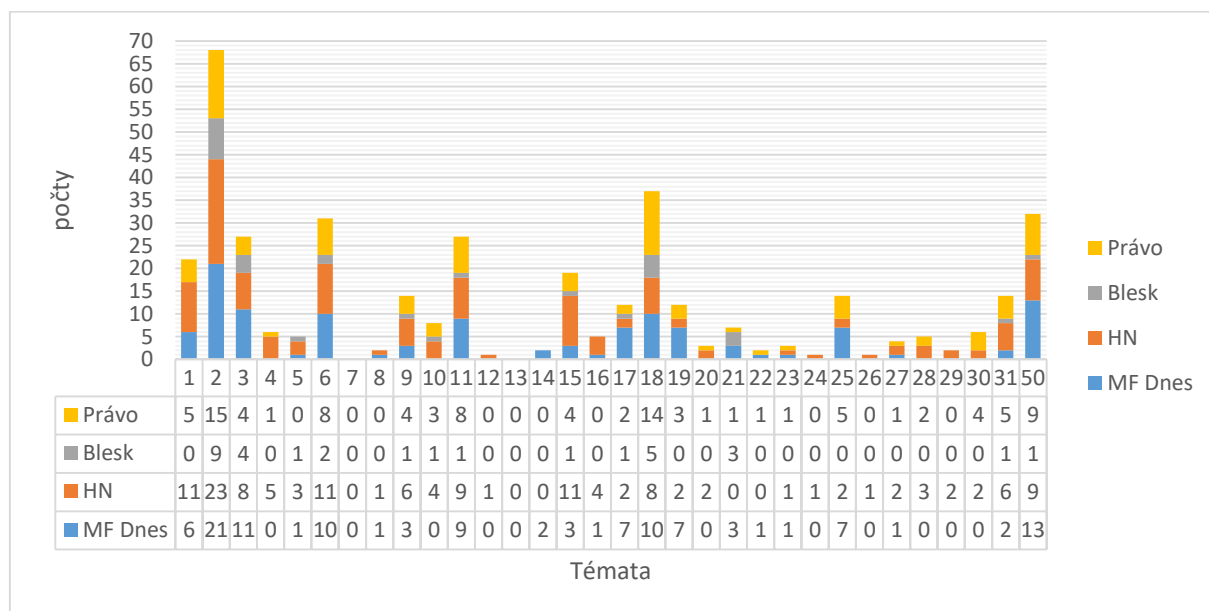
Pro účely analýzy jsem kódovala jedno hlavní téma, které zpravidla bylo zřejmé přímo z titulku či prvního odstavce a poté dvě vedlejší témata.

Tab. 4 Témata

1	Diplomatické vyjednávání	17	Podpora bombardování
2	Aktuální situace o bombardování	18	Odsouzení bombardování, negativní pohled, pokus zabránit bombardování
3	Aktuální situace na Kosovu a SRJ	19	Témata k Rusku
4	Situace v sousedních státech (vč. post-jugoslávských zemí)	20	Témata k Číně
5	Šíření konfliktu (globální konflikt)	21	O Miloševičovi
6	Migrace/uprchlíci	22	Komparace s jinými situacemi
7	Humanitární intervence, lidská práva	23	Odsouzení (soudy, Haag)
8	ČR- bezpečnost	24	ČR-zbraně Agroplast
9	ČR- humanitární zapojení, nemocnice	25	Polemika, evaluace, úvaha
10	ČR - vojenské zapojení	26	Prosba o ukončení krveprolití
11	ČR - politická a vládní stanoviska	27	Média a kosovská krize
12	ČR - diplomati	28	Návrhy na řešení krize, včetně požadavků na ukončení války
13	Ochrana lidských práv	29	Humanitární pomoc
14	Porušení mezinárodního práva	30	ČR- pohled občanů
15	Škody, obnova - dopad na ekonomickou stránku	31	Česko-řecká iniciativa
16	Mezinárodní síly, mise	50	Jiné téma

Napříč deníky bylo nejvíce zastoupeno téma 2, které informovalo o aktuálním dění o bombardování. Na druhém místě je téma 18 věnující se negativnímu pohledu na bombardování, včetně zmínek o protestech. Třetí místo zaujalo jiné hlavní téma 50 s počtem článků 32. Čtvrté nejčastější hlavní téma bylo téma 6 o migraci a uprchlících. Na pátém místě s 27 články se umístilo téma 11 věnující se českým vládním a politickým stanoviskům.

Graf 1 Hlavní téma

V případě jednotlivých deníků výsledky u prvních pěti hlavních témat byly následující:

MF DNES:

- Aktuální situace o bombardování (21)
- Jiné téma (13)
- Aktuální situace na Kosovu a SRJ (10)
- Odsouzení bombardování, negativní pohled, pokus zabránit bombardování (10)
- Migrace/uprchlíci (10)

Hospodářské noviny:

- Aktuální situace o bombardování (23)
- Migrace/uprchlíci (11)
- Škody, obnova - dopad na ekonomickou stránku (11)
- ČR - politická a vládní stanoviska (9)
- Jiné téma (9)

Právo:

- Aktuální situace o bombardování (15)
- Odsouzení bombardování, negativní pohled, pokus zabránit bombardování (14)
- Jiné téma (9)
- Migrace/uprchlíci (8)
- ČR - politická a vládní stanoviska (8)

BLESK:

- Aktuální situace o bombardování (9)
- Odsouzení bombardování, negativní pohled, pokus zabránit bombardování (5)
- Aktuální situace na Kosovu a SRJ (4)
- Miloševičovi (3)
- Migrace/uprchlíci (2)

Největší zastoupení druhého vedlejšího tématu napříč deníky byly články věnující se tématu 1 diplomatickému vyjednávání (celkem 26 článků) Na druhém místě byla dvě témata po 18 člancích. Jedná se o téma mapující aktuální situaci o bombardování a migraci a uprchlíky. 11 článků obsahovalo téma 11, ČR - politická a vládní stanoviska.

Řada článků již druhé téma neměla (170 článků).

U třetího vedlejšího tématu měla největší zastoupení témata – diplomatické jednání (10), ČR- pohled občanů (9) a ČR - politická a vládní stanoviska (7).

Některá témata byla specifická pouze pro dané deníky. Hospodářské noviny oproti dalším komunikovaly zprávu s tématem 12, ČR – diplomati, která informovala o diplomatech

na zastupitelském úřadě v Bělehradě. Zároveň Hospodářské noviny věnovaly největší prostor tématu Česko-řecká iniciativa. MF Dnes pro změnu jako jediný deník měl jako hlavní téma 14, řešení otázky porušení mezinárodního práva, při zahájení útoků bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. Zároveň ale MF Dnes nedala dominantní postavení tématu 10, ČR - vojenské zapojení. Téma se objevilo dvakrát jako téma vedlejší 2 a 3.

Výzkumná otázka 5: Jací aktéři se v článcích objevují?

V článcích se objevují jak fyzičtí aktéři, tak instituce a politické strany. Pokud jsem nedefinovala aktéra jménem, ale vyskytl se v textu a měl explicitně uvedenou národnost nebo stranu, počítala jsem ho k politické straně nebo národnosti. V praxi to vypadalo následovně. Při formulacích - kosovských uprchlíků uvedl / uvedl kosovský uprchlík – jsem aktéra kódovala pod označením „obyvatel Kosova“ a do poznámky jsem, pro případ potřeby dalšího zkoumání, uvedla specifikaci uprchlíků. Obdobně jsem postupovala i u dalších příslušníků, například u zástupců politických stran. Důležitým bodem zkoumání byl totiž nejen prostor věnovaný konkrétním aktérům, ale i skupinám (politickým, národnostním).

Za hlavního aktéra označuji aktéra, který se v článku objevil na první pozici. Nejčastěji se jedná o umístění v titulku či prvním odstavci. Jako vedlejší aktéry jsem kódovala následující osoby, instituce, strany. Evidovala jsem první čtyři. Sledovala jsem umístění (titulek, text) a zda byl aktér citován.

Všechny deníky měly jako dominantního aktéra NATO. MF Dnes a Blesk měly dále zmíněného Slobodana Miloševiče, avšak prakticky bez uvedené citace. Hospodářské noviny měly jako aktéra č. 1 vládu České republiky. V případě Práva patřili k hlavním aktérům v menším vyrovnaném zastoupení Slobodan Milošević, Václav Havel a EU.

Napříč deníky se objevilo celkem 189 citací. Největší zastoupení citací bylo v případě MF Dnes, celkem 78 citací. Dále deník právo s počtem 56 a Hospodářské noviny s 40 citacemi. Blesk citoval 15 aktérů. Při přepočtu počtu citovaných aktérů na počet článků jednotlivých deníků je výsledek následující:

- MF Dnes 64%
- Právo 55%
- Blesk 48%
- Hospodářské noviny 29%

Citace u aktérů

K nejčastěji citovaným aktérům u MF Dnes patřili zástupci NATO, jmenovitě Javier Solana a Jamie Shea. Za Českou republiku Jan Kavan, ministr zahraničních věcí ČR, z politických stran KSČM. Z válečného regionu měl největší zastoupení Ibrahim Rugova, UCK. V řádu jednotek byli citováni zástupci Srbů, Jugoslávců a kosovských Albánců.

U Hospodářských novin byli nejvíce citováni čeští aktéři, konkrétně Miloš Zeman a zástupci Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Z politických stran ODS.

Deník Právo uváděl nejčastěji citace ruských představitelů. Dále citoval Jamieho Shea, zástupce NATO. Z České republiky vyrovnaně politické stany KSČM, ČSSD a KDU –ČSL.

V případě Blesku mělo největší počet citovaných označení „jiná kategorie“, poté srbští představitelé.

Výzkumná otázka 6: Kolik článků se k tématu objevilo po ukončení bombardování?

Součástí diplomové práce je i sledovat články k tématu až po 1. 6. 2018. Za účelem větší přehlednosti vkládám graf 2, kde je vidět poměr článků mezi jednotlivými deníky v období za jednotlivé roky. Nejvíce se k tématu vracel deník Právo.

V týdnu po bombardování se v člancích objevovala témata týkající se konce leteckých útoků, konkrétně, co bude po válce, humanitární pomoc, vypočítávání ztrát a škod, situace na Kosovu.

Příklady:

„Co bude po válce?“, Blesk, 11. 6. 1999

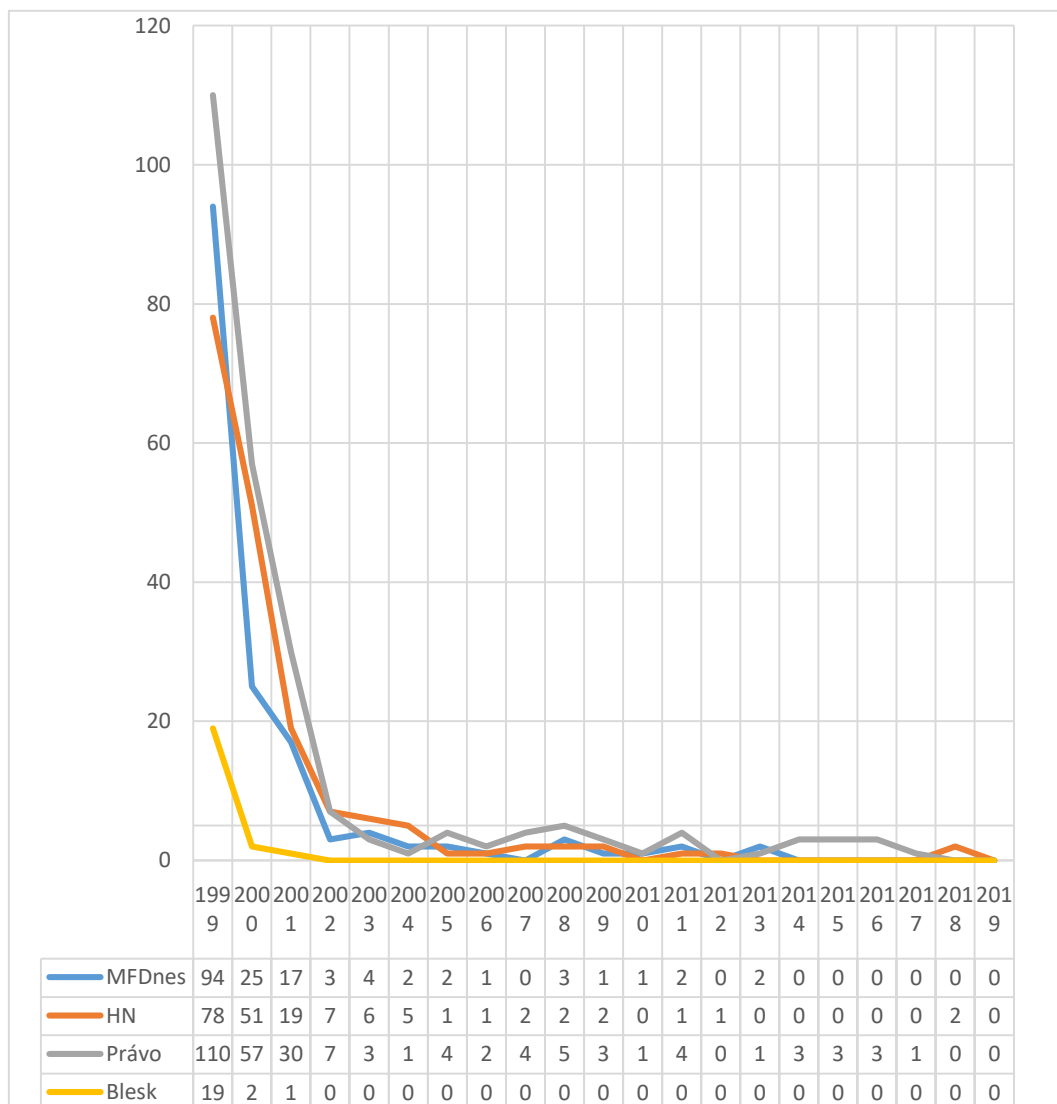
„Politici vítají zastavení náletů, ale mají obavy z vývoje v Kosovu“, Hospodářské noviny, 11. 6. 1999

„Letecké úderý NATO způsobily škody za třicet miliard dolarů“, 24. 6. 1999, Hospodářské noviny

K tématu se v člancích vracelo nejčastěji v následujících případech:

- výročí: „Demonstrace k prvnímu výročí náletů proti JSR“, Hospodářské noviny, 27. 3. 2000,
- zhodnocení situace v regionu: „Rok po zahájení náletů na JSR je situace v Kosovu kritická“, Hospodářské noviny, 23. 3. 2000,
- návratu uprchlíků: „Vracejí se domů. Nevědí však, zda je čeká radost, nebo hrůza“, 24. 6. 1999,
- odsouzení Slobodana Miloševiče: „Miloševič je pryč, život se však mění pramálo, MF Dnes, 15. 6. 2001; „V Haagu budou svědčit i hroby“, MF Dnes, 7. 7. 2001,
- porovnání: „Čečenská válka ještě nekončí“, Hospodářské noviny, 9. 2. 2000,
- případně v kontextu s vyhlášením nezávislosti Kosova: „Uznání Kosova“, Právo, 1. 4. 2008.

Graf 2 Počty článků u jednotlivých deníků od 11. 6. 1999 do 1. 6. 2018

Závěr

V úvodu své diplomové práce jsem si stanovila následující cíl - pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumat, jak vybrané české celostátní tištěné deníky reflektovaly letecké útoky NATO na bývalou Svazovou republiku Jugoslávii (dále také „SRJ“) v roce 1999 (Operace Spojenecká síla).

V prvních kapitolách práce jsem rozvedla vliv a účinky médií. Patrný vliv médií zapříčiňuje potřebu média zkoumat. Odborníci se poté konkrétně zabývají rámováním zpráv, otázky nastolování agendy a i gatekeepingem. Právě z tohoto důvodu jsem kapitoly věnující se této oblasti zahrnula i do své práce. Jedná se o postupné otevírání tématu, které spolu se zbylým textem práce zajišťuje komplexnost.

Má práce se zabývá Operací Spojenecká síla. Přestože cílem je zkoumat práci z mediálního pohledu, bylo nezbytné pro úplnost zařadit i kapitolu shrnující kosovskou krizi (kapitola 5, Shrnutí kosovské krize), která vedla k leteckým útokům NATO.

Po prozkoumání odborných výstupů věnujících se historické souslednosti jsem provedla rešerši studií (kapitola 6, Rešerše studií zabývajících se válečným zpravodajstvím se zaměřením na válku v Kosovu a bombardování) zabývajících se mediálním pokrytí dané události. Zajímala jsem se o předmět jejich zájmu, metodu analýzy, výběr souborů, zvolení proměnných. Našla jsem studie věnující se americkému, čínskému a vybranému evropskému tisku (Francie, Německo, Velká Británie, Rumunsko, Řecko). Zkoumala jsem i výstupy z českého prostředí. Autoři prací se však nevěnovali tématu ve stejném rozsahu nebo zvolili jiný předmět a metodu analýzy.

Předmětem zahraničních studií byl i zájem autorů zkoumat vyváženost sdělovaných témat a užitých zdrojů. Kromě kvantitativní obsahové analýzy zvolili i metodu kvalitativní.

Rešerši jsem prováděla hlavně z následujících studií:

- *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage*, Jin Yang;
- *Legitimizing 'Humanitarian Intervention'? CNN, NATO and the Kosovo Crisis*, Daya Kishan Thussu;

- *The Image War: NATO's Battle for Kosovo in the British Media* a též článek *From the Persian Gulf to Kosovo — War Journalism and Propaganda*, Kristina Riebertová;
- *Infosuasion in European Newspapers; A Case Study on the War in Kosovo*, Rosella Savaresová;
- *Media Power during Humanitarian Interventions: Is Eastern Europe Any Different from the West?*, Ekaterina Balabanová;
- *The Greek „Participation“ in Kosovo*, Nikose Raptise

Autoři zdůrazňovali roli médií v politice a u příjemce - média sehrávají velkou úlohu v přijetí výsledné zprávy. Ve studiích zmiňovali otázku projevování národního zájmu v člancích a reálnost objektivitu. V případě kosovského konfliktu reflektovali kontra postoje - zachování suverenity státu vs. ochrana lidských práv. Své hypotézy, výzkumné otázky zkoumali pomocí komparace deníků. Porovnávali dva a více deníků, buď ze stejné země, nebo i států rozdílných.

Pro účely obsahové analýzy jsem vybrala čtyři nejčtenější deníky MF Dnes, Hospodářské noviny, Právo a Blesk. Stanovila jsem si šest výzkumných otázek:

1. Jakou pozornost věnovaly vybrané deníky ve vybraném období Operaci?
2. V jakých rubrikách byly články umístovány?
3. Jaké mediální zdroje se v člancích objevují?
4. Jaké bylo zastoupení témat u vybraných deníků?
5. Jací aktéři se v člancích objevují?
6. Kolik článků se k tématu objevilo po ukončení bombardování?

Pomocí výsledků analýzy jsem zodpověděla všechny výzkumné otázky.

Největší pozornost tématu na přepočtení celkové počtu článků mělo MF Dnes (122 z 691). Při přepočtení počtu článků na výtisk (bez celkového počtu) jsou první Hospodářské noviny (20 článků).

Deníky kvůli jiné struktuře umísťovaly články v různých rubrikách. Například Hospodářské noviny dokonce vytvořily samostatnou tematickou rubriku. Nejvíce článků na titulní straně se objevilo v Hospodářských novinách. Důležitým prvkem je prostoupení tématu do domácí politiky a dalších oblastí – publicistika a sport.

Noviny převážně odkazovaly na západní mediální zdroje anebo na ČTK. Zdroje SRJ či z východních zemí prakticky nebyly zmíněny. V případě zpráv zabývajících se českými vládními a politickými stanovisky je samozřejmé, že byla hlavním mediálním zdrojem ČTK, případně rozhovory s českými zástupci. U ostatních případů je otázka, jak by zněla zpráva čerpající z oblasti konfliktu či druhé části světa. Nejvíce zdrojů uváděl deník Právo. MF Dnes měla pro změnu největší počet článků, kde byli uvedeni konkrétní autoři.

Zajímavá část výzkumu bylo zjištění zastoupení určitých témat. Hlavním tématem bylo informování o útocích. Překvapivě vysoce zastoupené téma bylo negativní pohled na bombardování a protesty. Vysoké zastoupení mělo i téma spojené s migrací a též téma ČR – politická a stanoviska vlády. Často se v článcích objevovala polemika, pochybnosti o správném postoji české vlády. Odůvodňováním nejasného postoje byl čerstvý vstup do NATO a zároveň historicky dobré vztahy se Srbskem.

Zajímavým zjištěním při vyhodnocování analýzy bylo uvědomění si mizivého prostoru věnovanému (citování) zástupcům SRJ, například u Slobodana Miloševiče, případně jeho politických zástupců. Zde by bylo zajímavé prostudovat i média SRJ a propočítat tamní citovanost. Také by se nabízela komparace médií albánských a srbských.

V případě výzkumné otázky 6, byla tendence pozornosti k tématu klesající. V případě dalšího zkoumání by bylo důležité projít zastoupené tématu i v online médiích.

Závěrem k výše citovanému lze dodat, že dalším vhodným funkčním doplněním diplomové práce by bylo nejen rozšíření zkoumání počtu výtisků, ale i kvalitativní analýza. Zaměřila bych se více na hodnocení témat, například rozbor vládních stanovisek, podrobnější rozbor témat věnující se migraci a uprchlíkům. Tuto oblast by bylo velmi zajímavé porovnat i s aktuální prezentací migrace.

Summary

The aim of this thesis was to research, with the use of quantitative content analysis, how selected Czech daily newspapers portrayed the NATO air strikes in the former Federal Republic of Yugoslavia in 1999 (the so-called Operation Allied Force).

In the first few chapters of my thesis, I elaborated on the impact and effects of media. It is crucial to analyse the media because of its significant impacts. Researchers dealing with media are specifically focused on news framing, agenda setting, and gatekeeping. This is why my thesis includes chapters focusing on these topics – it is crucial to introduce the topic in the beginning so as to allow for a good understanding of the rest of the thesis.

My thesis is focused on Operation Allied Force. Although the aim was to analyse the operation from a media perspective, it was necessary to also include a chapter summarising the Kosovo conflict (chapter 5: Summary of the Kosovo Conflict), which led to the NATO airstrikes, in order to provide a thorough background of the issue.

After examining the literature devoted to the historical background, I provided a literature review of studies focusing on the media coverage of the Operation (chapter 6: Research on War Reporting with a Focus on the Kosovo War and Bombings). I focused on their subjects of interest, methodology, and file selection, and also the choices of variables of these studies. In this section, I presented studies on American, Chinese and selected European (French, German, British, Romanian, and Greek) press sources. I also examined some studies focused on the Czech Republic, but their authors were not engaged with the topic to the same extent as those of the other studies or they selected a different subject or method of analysis.

One goal of the non-Czech literature was to analyse the balance and bias of the information provided and the sources used. Therefore, aside from providing a quantitative content analysis the authors also used qualitative methods.

The literature review consisted particularly of the following studies:

- *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage*, Jin Yang;
- *Legitimizing 'Humanitarian Intervention'? CNN, NATO and the Kosovo Crisis*, Daya Kishan Thussu;

- *The Image War: NATO's Battle for Kosovo in the British Media* and also the article *From the Persian Gulf to Kosovo — War Journalism and Propaganda*, Kristina Riegertová;
- *Infosuasion in European Newspapers; A Case Study on the War in Kosovo*, Rosella Savaresová;
- *Media Power during Humanitarian Interventions: Is Eastern Europe Any Different from the West?*, Ekaterina Balabanová;
- *The Greek 'Participation' in Kosovo*, Nikose Raptise

The authors emphasised the role of the media in politics and its impact on the receiver as the media has a significant role in the way in which the final information and message are received. The studies mentioned the question of portraying the national interest in articles and the possibility of objectivity. In the case of the Kosovo conflict specifically, they focused on two conflicting positions – maintaining state sovereignty vs. human rights protection. Their research questions and hypotheses were answered by comparing two or more daily newspapers, either from the same country or from different countries.

In order to accomplish my own content analysis, I chose the four most read Czech daily newspapers for it: *MF Dnes*, *Hospodářské noviny*, *Právo* and *Blesk*. I then selected six research questions:

1. How much attention did the selected daily newspapers devote to the issue during the Operation?
2. In which sections were the articles placed?
3. Which media sources are mentioned in the articles?
4. Which topics were represented in the selected daily newspapers?
5. Which actors appear in the articles?
6. How many related articles were published after the bombing?

I was able to answer all the research questions with the results of the content analysis.

The daily newspaper that devoted the most attention to the Operation in terms of the total number of articles was *MF Dnes* (122 articles out of 691). In terms of the number of relevant articles per copy (as opposed to the total number of relevant articles for the analysed period),

the daily newspaper devoting the most attention to the topic was *Hospodářské noviny* (20 articles).

Due to their different structures, the newspapers placed the relevant articles in different sections. For example, *Hospodářské noviny* even created a separate thematic section on the issue. The newspaper where the most articles on the topic appeared on the front page was *Hospodářské noviny*. An important point to note is the pervasion of the topic in domestic politics and other areas, such as sports.

The newspapers predominantly used western media sources or ČTK. Sources from the former Federal Republic of Yugoslavia or other eastern countries were generally not mentioned. In cases of news about the Czech governmental or overall political positions, the main source was, of course, ČTK, or sometimes interviews with Czech representatives. If it were otherwise, it is questionable how information directly from the area of conflict or from other countries would sound in the Czech media. The most sources were cited by *Právo*. *MF Dnes* had the most articles with specific authors mentioned in them.

One of the most interesting results of my research was the findings regarding the representation of specific topics. The main topic was information about attacks. A surprisingly highly represented topic was negative views of the bombings and protests. Another often mentioned topic was migration, and Czech political and governmental stances were a frequent topic as well. Often, the articles argued about or doubted the stances of the Czech government. The reason behind this was the Czech Republic's then recent joining of NATO and historically positive relations with Serbia.

Another interesting finding of the content analysis was that over time, the focus (in terms of citations) on representatives of the former Federal Republic of Yugoslavia, namely Slobodan Milošević or his deputies, was decreasing. Further research could focus on the former Yugoslav media and count the numbers of citations there. It would also be interesting to compare the Albanian and Serbian media in this respect.

Regarding research question 6, the finding is that there was a decrease in attention to the topic after the bombing. Future research could focus on the topic's representation after the bombing in various media sources, even in online media.

Finally, another addition to this thesis could be a qualitative analysis. In such an analysis, I would focus on evaluating the topics, for example, through an analysis of government

positions or a detailed analysis of topics related to migration and refugees. It would be especially interesting to compare the latter with the current representation of migration in the media.

Literatura

About. In: *The Journal of Politics* [online]. The University of Chicago: The University of Chicago Press Books, 2016 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.journals.uchicago.edu/journals/jop/about>

ALBIG, William. BERELSON, BERNARD. Content Analysis in Communication Research. Pp. 220. Glencoe, Ill: The Free Press, 1952. \$3.50. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science [online]. 2016, 283(1), 197-198 [cit. 2019-04-14]. DOI: 10.1177/000271625228300135. ISSN 0002-7162. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000271625228300135>

BAHADOR, B. Did the Global War on Terror end the CNN effect? *Media, War & Conflict* [online]. 2011, 4(1): 37-54 [cit. 2015-11-27]. DOI: 10.1177/1750635210396123. ISSN 1750-6352. Dostupné z: <http://mwc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1750635210396123>

BALABANOVA, Ekaterina. Media Power during Humanitarian Interventions: Is Eastern Europe Any Different from the West? *Journal of Peace Research* [online]. Sage Publications, 2010, 47(1), 71-82 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/25654529.pdf?refreqid=excelsior%3A544eafb569f0151210ac26e5a27646cc>

BALABANOVA, Ekaterina. *Media, wars and politics: comparing the incomparable in Western and Eastern Europe*. Burlington, VT: Ashgate, c2007. ISBN 9780754670698.

Berinsky, Adam J., and Donald R. Kinder. "Making Sense of Issues Through Media Frames: Understanding the Kosovo Crisis." *The Journal of Politics* 68, no. 3 (2006): 640-56. doi:10.1111/j.1468-2508.2006.00451.x.

Blesk. CNC, 1999 - 2018.

BRANDENBURG, Heinz. Party Strategy and Media Bias: A Quantitative Analysis of the 2005 UK Election Campaign. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* [online]. 2006, 16(2), 157-178 [cit. 2018-12-25]. DOI: 10.1080/13689880600716027. ISSN 1745-7289. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13689880600716027>

Critical Sociology [online]. 2015, 2015(42) [cit. 2018-11-15]. Dostupné z: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/journal/critical-sociology#description>

ČERVENKA, Jan. *Agenda-setting: teoretické přístupy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008. ISBN 9788073301514.

ČUŘÍK, Jaroslav. *Nové trendy v médiích*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5825-5.

DAVIS, Dennis K. a John P. ROBINSON. News story attributes and comprehension. The Main Source: Learning from Television News. Thousand Oaks (California): SAGE, 1986, s. 179-210. ISBN 0803925697.

DEFLEUR, Melvin L. a Sandra J. BALL-ROKEACH. Teorie masové komunikace. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 8071840998.

DIENSTBIER, Jiří. Daň z krve. Praha: Lidové noviny, 2002, 359 s., [8] s. obr. příl. (čb.). ISBN 80-710-6585-4.,

DOBEŠOVÁ (BOŽKOVÁ), Lucie. Česko-řecká iniciativa: návrh na řešení konfliktu v Kosovu [online]. Praha, 2014 [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <http://www.rmv.cz/cz/detail-clanku/pracovni-sesit-rady-pro-mezinarodni-vztahy-2014/#.Wdn6tWi0PIU%20http://katalog.vsmvv.cz/documents/4599?locale=de>. Diplomová práce. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Vedoucí práce Zdeněk Matějka.

DODER, Dusko a Louise BRANSON. Miloševič: vítězný architekt války: zneklidňující portrét vzorného manžela. Praha: Práh, 2000, 273 s. ISBN 80-725-2023-7. Str. 9

DREJČKOVÁ, Kristýna. Vybrané aspekty válečného zpravodajství na příkladu války v Chorvatsku. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Vlastimil Nečas.

European Journal of Communication. In: *SAGE Publishing* [online]. SAGE Publishing, 2016 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/european-journal-of-communication/journal200857#submission-guidelines>

FICO, Frederick, Linlin KU a Stan SOFFIN. Fairness, Balance of Newspaper Coverage of U.S. in Gulf War. *Newspaper Research Journal* [online]. 2016, 15(1), 30-43 [cit. 2018-12-25]. DOI: 10.1177/073953299401500104. ISSN 0739-5329. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/073953299401500104>

FISKE, John. Television culture. New York: Methuen, 1987. ISBN 0416924301.

GRABER, Doris A. Processing the news: how people tame the information tide. 2nd ed. New York: Longman, 1988. ISBN 0-8013-0047-9.

GUREVITCH, Michael a Mark R. LEVY. Information and Meaning: Audience Explanations of Social Issues. ROBINSON, John P. a Mark R. LEVY. The Main Source: Learning from Television News. Thousand Oaks (California): SAGE, 1986, s. 159-175. ISBN 0803925697.

HALL, Stuart. Kódování a dekodování. *Teorie vědy*. 2005, 27(2), 41-59. ISSN 1210-0250.

HAMMOND, Philip. Third Way War: New Labour, the British Media and Kosovo. Degraded Capability: The Media and the Kosovo Crisis. Londýn: Pluto Press, 2000, s. 123-131. ISBN 074531631X.

Hospodářské noviny. *Economia*, 1999 - 2018.

JAVORSKÝ, Marián. Objektivita mediálního zpravodajství v éře humanitárních válek: Případ války v Kosovu. *Mezinárodní vztahy. Ústav mezinárodních vztahů*, 2012, **2012**(4), 5-27.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Masová média. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.

KRIPPENDORFF, Klaus. Content analysis: an introduction to its methodology. 3rd ed. London: SAGE, 2013. ISBN 9781412983150.

LASSWELL, Harold D. Propaganda technique in the world war. New York: A. A. Knopf, 1927.

LAZARFELD, Paul Felix, Bernard BERELSON a Hazel GAUDET. The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. 2nd ed. New York: Columbia University Press, 1968.

LEWIS, Justin. Constructing public opinion: how political elites do what they like and why we seem to go along with it. New York: Columbia University Press, c2001. ISBN 0231117671.

LIPPMANN, Walter. Public Opinion. New York: Harcourt, Brace and Company, 1922.

MAREŠ, Petr, Ladislav RABUŠIC a Petr SOUKUP. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 9788021063624.

Mark Wolfgram. *Oklahoma State University: Department of Political Science* [online]. Oklahoma State University, 2016 [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <https://polsci.okstate.edu/people/34-people/faculty/472-wolfgram>

Mass Communications: A Comparative Introduction - Rowland Lorimer, Paddy Scannell, str. 98-101 - Knihy Google. Knihy Google [online]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=5z7oAAAIAAJ&pg=PA100&lpg=PA100&dq=springer+auslandsdienst+SAD&source=bl&ots=eFucnGzYR1&sig=tZdhiVFWRqmyzR3dD911l9tAfTE&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiqj7Xh9MTfAhXCEywKHW-yCIMQ6AEwAnoECAcQAQ#v=onepage&q=springer%20auslandsdienst%20SAD&f=false>

MCNAIR, Brian. Sociologie žurnalistiky. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-840-6.

MCQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 2. Praha: Portál, 2002. ISBN 9788071787143.

Mladá fronta dnes. Mafra, 1999 -2018

NEČAS, Vlastimil a Tomáš TRAMPOTA. Intermediální agenda českých médií [online]. 2007 [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1185/f28/Trampota,%20Tom%C3%A1%C5%A1;%20Ne%C4%8Das,%20Vlastimil.%20Intermedi%C3%A1ln%C3%AD%20agenda%20%C4%8Desk%C3%BDch%20m%C3%A9di%C3%AD.pdf

- NEČAS, Vlastimil. Tradice výzkumů agenda- setting. Agenda-setting: teoretické přístupy. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008, s. 15-28. ISBN 978-80-7330-151-4
- NEČAS, Vlastimil. Mediální kontext české zahraniční politiky. Česká zahraniční politika v roce 2008: analýza ÚMV. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008. ISBN 978-80-86506-78-4.
- NELSON, Thomas E., Zoe M. OXLEY a Rosalee A. CLAWSON. Toward a Psychology of Framing Effects. *Political Behavior*. 1997, 19(3), 221-246.
- NIKOLAEV, A. G. Images of War: Content Analysis of the Photo Coverage of the War in Kosovo. *Critical Sociology* [online]. 2009, 35(1), 105-130 [cit. 2018-11-30]. DOI: 10.1177/0896920508098659. ISSN 0896-9205. Dostupné z: <http://crs.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0896920508098659>
- Nikos Raptis. The Greek “Participation” in Kosovo. Degraded capability: the media and the Kosovo crisis. Londýn: Pluto Press, 2000, s. 170-176. ISBN 0-7453-1631-X.
- NOELLE-NEUMANN, Elisabeth. The Spiral of Silence: Public Opinion, Our Social Skin. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1993. ISBN 9780226589367.
- NOHRSTEDT, Stig A., Sophia KAITATZI-WHITLOCK, Rune OTTOSEN a Kristina RIEGERT. From the Persian Gulf to Kosovo — War Journalism and Propaganda. *European Journal of Communication* [online]. 2016, 15(3), 383-404 [cit. 2019-01-1]. DOI: 10.1177/0267323100015003007. ISSN 0267-3231. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0267323100015003007>
- NORD, Lars W. a Jesper STRÖMBÄCK. Reporting more, informing less. *Journalism: Theory, Practice & Criticism* [online]. 2016, 7(1), 85-110 [cit. 2018-07-05]. DOI: 10.1177/1464884906059429. ISSN 1464-8849. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884906059429>
- O'REGAN, Mary. The Irish press and the Iraq War: Real world cues, news values and the political calibration effect. *International Communication Gazette* [online]. 2010, 72(6), 443-464 [cit. 2019-04-23]. DOI: 10.1177/1748048510369211. ISSN 1748-0485. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748048510369211>
- PAN, Zhongdang a Gerald KOSICKI. Framing analysis: An approach to news discourse. *Political Communication* [online]. 1993, 10(1), 55-75 [cit. 2018-10-21]. DOI: 10.1080/10584609.1993.9962963. ISSN 1058-4609. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10584609.1993.9962963>
- PELIKÁN, Jan. Dějiny Srbska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny států. ISBN 80-710-6671-0.

Právo. Borgis, 1999 – 2018

REESE, STEPHEN D. Journalism Research And The Hierarchy Of influences Model: A Global Perspective. BRAZILIAN JOURNALISM RESEARCH [online]. 2007, 2007, 3(2), 14 [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: <https://bjr.sbpjor.org.br/bjr/article/viewFile/116/115>

REESE, Stephen D., Oscar H. GANDY a August E. GRANT. Framing public life: perspectives on media and our understanding of the social world. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 2001. ISBN 978-0805836530.

RIEGERT, Kristina. The Image War: NATO's Battle for Kosovo in the British Media. Örebro universitet, 2003, 168. ISSN 1401-9701.

RIFFE, Daniel, Stephen LACY a Frederick FICO. Analyzing media messages: using quantitative content analysis in research. 2nd ed. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum, 2005. LEA's communication series. ISBN 0805852972.

ROGERS, Everett a James DEARING. Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?. Annals of the International Communication Association. 2016, 11(1), 555-594. DOI: 10.1080/23808985.1988.11678708. ISSN 2380-8985. Dostupné také z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23808985.1988.11678708>

Sage Publishing: International Communication Gazette [online]. University of Amsterdam, The Netherlands [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/journal/international-communication-gazette#aims-and-scope>

SAVARESE, Rossella. 'Infosuasion' in European Newspapers. European Journal of Communication [online]. 2016, 15(3), 363-381 [cit. 2019-01-1]. DOI: 10.1177/0267323100015003006. ISSN 0267-3231. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0267323100015003006>

SEMETKO, Holli A. a Margaret SCAMMELL. The SAGE handbook of political communication. Singapore: SAGE Publications, [2012]. ISBN 9781446201015.

SEMETKO, Holli A. a Patti M. VALKENBURG. Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. Journal of Communication. 2000, 2000(2), 93-109. ISSN 0021-9916.

SHABIR, Ghulam, Ghulam SAFDAR, Muhammad IMRAN, Asad MUMTAZ a Ashraf ALI ANJUM. Process of Gate Keeping in Media: From Old Trend to New. Mediterranean Journal of Social Sciences[online]. 2015 [cit. 2018-11-26]. DOI: 10.5901/mjss.2015.v6n1s1p588. ISSN 20399340. Dostupné z: <http://mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/5578>

SHAW, Donald Lewis. a Maxwell E. MCCOMBS. The emergence of American political issues: the agenda-setting function of the press. St. Paul: West Pub. Co., c1977. ISBN 0829901426.

SHOEMAKER, Pamela J. a Stephen D. REESE. Mediating the message: theories of influences on mass media content. 2nd ed. White Plains, N.Y.: Longman, c1996. ISBN 0-8013-1251-5.

SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. Analýza obsahu mediálních sdělení. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004, s. 29-51. ISBN 80-246-0827-8.

SCHEUFELE, Dietram A. Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. *Mass Communication and Society* [online]. 2009, 3(2-3), 297-316 [cit. 2018-07-08]. DOI: 10.1207/S15327825MCS0323_07. ISSN 1520-5436. Dostupné z: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15327825MCS0323_07

SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. Analýza obsahu mediálních sdělení. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0827-8.

Srbská tisková agentura Tanjug končí. Ihned [online]. [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-64824430-srbska-tiskova-agentura-tanjug-konci-ve-sve-nejslavnejsi-ere-byvala-hlasem-jugoslavie>

ŠESTÁK, Miroslav. Dějiny jihoslovanských zemí. Praha: Lidové noviny, 1998, 756 s. Dějiny států. ISBN 80-710-6266-9.

ŠŤASTNÁ, Lenka, Michal MIOVSKÝ a Petr NOVÁK. Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: uživatelská příručka. Praha: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci se Sdružením SCAN Tišnov, 2009. ISBN 9788086620176.

ŠTĚPÁNEK, Václav. Jugoslávie, Srbsko, Kosovo: kosovská otázka ve 20. století. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 471 p. ISBN 80-210-5476-X

TABERY, Paulína. První a druhý stupeň nastolování agendy (agendasetting), rámcování (framing) a vypíchnutí (priming). *Agenda-setting: teoretické přístupy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008, s. 28-40. ISBN 978-80-7330-151-4.,

The Bases of Social Power [online]. FRENCH, JOHN R. P. a BERTRAM RAVEN. 1953, 259- 269 [cit. 2018-10-24]. Dostupné z: http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/the_bases_of_social_power_-_chapter_20_-_1959.pdf

THUSSU, D. K. Legitimizing 'Humanitarian Intervention'?: CNN, NATO and the Kosovo Crisis [online]. [cit. 2016-11-30]. DOI: 10.1177/0267323100015003005. ISBN 10.1177/0267323100015003005. Dostupné z: <http://ejc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0267323100015003005>

TRAMPOTA, Tomáš. Mediální agenda. *Agenda-setting: teoretické přístupy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008, s. 40-63. ISBN 978-80-7330-151-4.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. Masová komunikace a veřejné mínění. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024735634.

VALKENBURG, PATTI M., HOLLI A. SEMETKO a CLAES H. DE VREESE. The Effects of News Frames on Readers' Thoughts and Recall. *Communication Research* [online]. 1999, 26(5), 550-569 [cit. 2019-04-27]. DOI: 10.1177/009365099026005002. ISSN 0093-6502. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/009365099026005002>

VÝZKUM ČTENOSTI TISKU - MEDIA PROJEKT. Unie vydavatelů ČR | [online]. [cit. 2018-11-20]. Dostupné z:
http://www.unievychdavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data/vyzkum_ctenosti

WHITE, David Manning. The “Gate Keeper”: A Case Study in the Selection of News. *Journalism Bulletin* [online]. 2016, 27(4), 383-390 [cit. 2018-12-26]. DOI: 10.1177/107769905002700403. ISSN 0197-2448. Dostupné z:
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/107769905002700403>

WIMMER, Roger D. a Joseph R. DOMINICK. *Mass media research: an introduction*. Tenth Edition. Australia: Cengage- Wadsworth, [2014]. ISBN 978-1133307334.

WOLFGRAM, M. A. Democracy and Propaganda: NATO's War in Kosovo. *European Journal of Communication* [online]. 2008, 23(2), 153-171 [cit. 2018-11-30]. DOI: 10.1177/0267323108089220. ISSN 0267-3231. Dostupné z:
<http://ejc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0267323108089220>

YANG, J. Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage [online]. 2003, [cit. 2018-11-30]. DOI: 10.1177/0016549203065003002. ISBN 10.1177/0016549203065003002. ISSN 1748-0493. Dostupné z: <http://gaz.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0016549203065003002>

ZÁVĚŠICKÝ, J. První válka NATO. *Listy : Douměsíčník pro kulturu a dialog* [online]. 2005, 2, [cit. 2013-05-14]. Dostupné z WWW:
<<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=052&clanek=020511>>

Internetové zdroje

About Reuters | Reuters News Agency. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z:
<https://agency.reuters.com/en/about-us.html>

About Us | AP. [online]. Copyright © copyright 2018 [cit. 29.11.2018]. Dostupné z:
<https://www.ap.org/about/>

AFP in dates | AFP.com. AFP.com [online]. Dostupné z: <https://www.afp.com/en/agency/afp-dates#19> ; AFP in numbers | AFP.com. AFP.com [online]. Dostupné z:
<https://www.afp.com/en/agency/about/afp-numbers>

BBC - BBC Anniversaries - History of the BBC. BBC - Home [online]. Copyright © 2018 BBC. [cit. 29.11.2018]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/historyofthebbc/anniversaries>

BBC - Values - Inside the BBC. 301 Moved Permanently [online]. Copyright © 2018 BBC. [cit. 29.11.2018]. Dostupné z:
http://www.bbc.co.uk/corporate2/insidethebbc/whoweare/mission_and_values;

Blesk. *CNC* [online]. [cit. 2019-02_02]. Dostupné z:
<https://www.cncenter.cz/clanek/1270/blesk>

Bloomberg Radio. Bloomberg Radio [online]. Copyright © 2018 Bloomberg L.P. All Rights Reserved. [cit. 29.11.2018]. Dostupné z: https://www.bloombergradio.com/?utm_source=bloomberg-menu&utm_medium=blp

CNN Worldwide Fact Sheet. CNN Press Site [online]. Copyright ©2017 CNN Communications [cit. 29.10.2018]. Dostupné z: <http://cnnpressroom.blogs.cnn.com/cnn-fact-sheet/>

dpa: How we work. [online]. Copyright © 2018 dpa GmbH [cit. 29.12.2018]. Dostupné z: <https://www.dpa.com/en/company/how-we-work/#plane-crashes-in-grand-canyon-with-german-tourists-aboard>

Hospodářské noviny. *Economia* [online]. [cit. 2019-02_02]. Dostupné z: <https://www.economia.cz/tistene/>

KOSOVO WAR CRIMES CHRONOLOGY. Human Rights Watch [online]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/legacy/campaigns/kosovo98/timeline.shtml>

Kosovo/Kosova As seen/ As told. In: OBSE [online]. 2003 [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/17772>

Mladá fronta DNES. *Mediální skupina mafra* [online]. [cit. 2019-02_02]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-mfd.htm>

O nás | ČTK. Homepage | ČTK [online]. Copyright © 2018 Česká tisková kancelář [cit. 29.12.2018]. Dostupné z: https://www.ctk.cz/o_ckt/

Právo. *Borgis* [online]. [cit. 2019-02_02]. Dostupné z: <https://www.pravo.cz/#home>

Resolution 1160 (1998). 1998. Dostupné z: <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm>

TASS Russian News Agency. TASS Russian News Agency [online]. Copyright © 2018 TASS [cit. 29.12.2018]. Dostupné z: <http://tass.com/today>

Teze diplomové práce

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Dobešová Lucie,Mgr.	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">24-06-2016 -1-</td> </tr> <tr> <td>Cj: 9702</td> <td style="text-align: center;">Štampař: _____ heslo: _____</td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td></td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	24-06-2016 -1-	Cj: 9702	Štampař: _____ heslo: _____	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		24-06-2016 -1-							
Cj: 9702		Štampař: _____ heslo: _____							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2015									
E-mail diplomantky/diplomanta: 26720477@fsv.cuni.cz Dobesova.mail@gmail.com									
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/kombinovaně									
Předpokládaný název práce v češtině: Postoj českých tištěných médií k bombardování SRJ v roce 1999									
Předpokládaný název práce v angličtině: The stance /position of the Czech printed media on the bombardment of FRY 1999									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2017									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Má diplomová práce nese název „ <i>Postoj českých tištěných médií k bombardování SRJ v roce 1999</i> “. V rámci svých předchozích studií jsem se věnovala obdobnému období a oblasti, ale z pohledu přijetí návrhu na řešení konfliktu v Kosovu (dokument Česko-řecká iniciativa). Práce tedy byla vypracována pouze z pohledu politického (Postoje České republiky, Řecka, USA, Německa, Spojeného království, Francie a dalších). Nyní hodlám téma rozvinout o pohled mediálního obrazu v ČR se zabroušením na média v tehdejší SRJ. Práci hodlám rozdělit do pěti hlavních částí. První kapitolu věnuji historickým souvislostem, tedy událostem vedoucím k začátku bombardování SRJ NATO-em. Součástí této kapitoly bude právě i stěžejní kosovská krize. Z důvodu komplexnosti práce je nezbytné zakomponovat kapitoly česko-srbské vztahy (pro účely této kapitoly do roku 2000), jejíž součástí bude i vstup ČR do NATO. Hlavně vzhledem k významné roli, kterou sehrál v postoji české zahraniční politiky. Faktory popsané v předchozích kapitolách a podkapitolách vyústí v Česko- řeckou iniciativu, jež odráží postavení určitých českých a řeckých politiků, diplomatů, expertů na Balkán na bombardování. V třetí kapitole přejdu postupně k praktické části práce, tedy k mediálnímu systému ČR, jednotlivým tištěným médiím v ČR a v následující čtvrté kapitole k samotné kvantitativní obsahové analýze. V poslední části práce se zaměřím na intenzitu vztahů ČR a Srbska v současné době.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem mé diplomové práce je popsat vývoj směřující k bombardování SRJ v roce 1999 a prozkoumat postoj českých (tištěných) médií, právě v období, kdy Česká republika vstoupila do NATO. Pro první část práce hodlám využít odborné publikace, oficiální internetové stránky, výstupy z jednání, publikace bývalých diplomatů a i materiály z médií. V praktické části práce jsem se rozhodla využít kvantitativní obsahovou analýzu. Stanovila jsem si dvě hlavní výzkumné otázky: 1) Jaká tištěná média refletovala danou událost?									

2) Jakým způsobem?

Hypotéza – Předpokládám, že mediální obraz byl výrazně nakloněn vojenské intervenci NATO. Též, že pokud již byla nějaká zmínka o Česko-řecké iniciativě, tak byla podávána negativně.

Pro vypracování praktické části využiji převážně česká masová tištěná média – PRÁVO, MF DNES, Hospodářské noviny a Lidové noviny. Zároveň navštívím archiv v Bělehradu, kde se pokusím dohledat, jakým způsobem reflektovala dění tištěná média v SRJ.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

1. Historické souvislosti (události vedoucí k začátku bombardování)

1.1. Kosovská krize

2. Česko-srbské vztahy do roku 2000 (vzájemné vztahy)

2.1. Bilaterální vztahy

2.2. Vstup ČR do NATO

2.3. Česko-řecká iniciativa

3. Tištěná média v ČR – mediální obraz

3.1. Mediální systém ČR

3.2. Jednotlivá tištěná média

4. Kvantitativní obsahová analýza (včetně metodologie)

5. ČR a Srbsko dnes

Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Český tisk - MF DNES, PRÁVO, Hospodářské noviny a Lidové noviny v období od června 1998 až po červen 2000

Srbský tisk – Danas, Politika v roce 1999

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kvantitativní obsahová analýza "

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Publikace k vypracování historických souvislostí:

- 1) Dějiny jihoslovanských zemí (M. Šesták a kolektiv) – Publikace zachycuje historii Balkánu od osídlování Slovy a vzniku prvních jihoslovanských států až po 20. století
- 2) Dějiny Albánie (P. Hradečný) - Český historik specializující se na balkánský region zpracoval publikaci shrnující historické události v Albánii.
- 3) Jugoslávie-Srbsko – Kosovo (V. Štěpánek) – Publikace obsahuje souhrn dějinných událostí v Srbsku a Kosovu
- 4) Daň z krve (J. Dienstbier)– Publikace obsahuje unikátní informace (z ternu) od předního českého odborníka ke kosovské krizi.
- 5) Understanding the war in Kosovo – (F. Bieber a Ž. Daskalovski) – Kniha popisující události souvislosti pro vznik kosovské krize.
- 6) Kosovo između istorijskog i etničkog prava (B. Krstić) – Popis kosovské krize.

Publikace zabývající se kritikou vládní PR a spin doctoringu:

A Century of Spin: How Public Relations Became the Cutting Edge of Corporate Power (D. Miller,

W.Dinan) – V knize se autoři věnují kritice vládnímu PR.

Publikace k vypracování kvantitativní obsahové analýzy:

- 1) Analýza obsahu mediálních sdělení (L.Hagen a kolektiv)- Publikace obsahuje úvod do problematiky politické komunikace a obsahové analýzy masově mediovaných textů.
- 2) Analyzing Media Messages (D.Riffe) – Kniha je návodem pro vytvoření kvantitativní obsahové analýzy.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Datum / Podpis studenta/ky

.....
gfa

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

TRAMPOTA TOMÁŠ

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam zkratek

SRJ – Svazová republika Jugoslávie

JSR – Jugoslávská svazová republika

FYROM - Former Yugoslav Republic of Macedonia

UCK - Kosovská osvobozenecká armáda

JLA - Jugoslávské národní armády

KFOR – Kosovo Force

NATO - North Atlantic Treaty Organisation

OSN - Organizace Spojených Národů

EU – Evropská unie

MF Dnes – Mladá fronta Dnes

HN – Hospodářské noviny